

საუმაწვილო ნახატებიანი
ჟურნალი

იზარღე, მწვანე ჯეჯილო,
დაპურდი, გაზდი ყანაო...
ო. დ.

№ X

ოქტომბერი, 1907

წალიწალი მითზკაამბა

ტ ზ ი ლ ი ს ი

ელექტრომბეღლევი აზხ. „ზრომა“, მიხეილის ქუჩა, № 65
1907

კ. შარქის სხ. სკ. სსრ
სახელმწიფო რესპუბლიკ.
ბიბლიოთეკა

207-558
151

— იბანე ჯანითა — ღონითა, ვაიზარდე — კვი ქალი
დადგეთ — უღლია თინაც სომ ასე შეუბნება, როცა მ-
ბანებს.

შ ი ნ ა ა რ ს ი

უკონაჲ ჯეჯაღისა :

- I სურათი—იბანე ჯანითა—ლონითა
- II პატარა მკითხველს, (ილ. ქვექავადის სახსოვრათ
ლექსი ქიჩოსი
- III თავების საკუჭნაჲო თარგმანი
- IV მარილის კენიტი (ფრანგულიდან) შუკასი
- V თაფლოს ჯეკი (თარგმანი ეურაესკიდან) ტასოსი
- VI მეზვრე, ამბავი ი. კვდოშვილისა
- VII გულწითელა ლეგენდა. თეოფ. კანდეჯაკის
- VIII როგორ ზრდიან პირუტყვები თავიანთ შეილებს
სპილო. —ა. ფ—ვასი
- IX წერილმანი: ანდაზები, შარადა, რებუსი და სხვა

- X ილია ქვექავადის დაბადების დღე
- XI ბაზალეთის ტბა, ჩიტრ და ლუარსაბ თათქარიძის
სახლ კარი
- XII განთიადი ახალი ცხოვრებისა, (გაგრძელება)—ნ. კასრაძე
- XIII შემოდგომაზედ, ლექსი აასამანის
- XIV უგულო ბავში მოთხრობა მონგომერისა თარგ. ელ.
წერეთლისა
- XV ლარიბების მეგობრები (გაგრძელება) ივ. გამსრთქელისა

კატარა მკითხველს

(ილია ჭავჭავაძის სიკვდილის გამო).

მოკვდა მკობანი, მკობნი
სიმართლის, ზეგარულისა...
დამცველი, მოწიროს უფლე
ზეგარულის, დატან უფლისა...

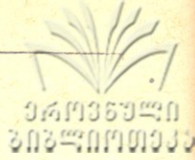

მოკვდა ის, ვინც კვანწაუ-
ლიდა:

გეყოფათ, კმარა ძილიო...
უვიცნი, ხარმაცნი რომ ხარო
ეს არის თქვენი ჭირიო.

თვალი ვაბლეთ... იცხორეთ
ისე, ვით ცხორებენ უფელი...
სირცხვილი არის, როს კაცი
არსებობს, როგორც ცხოველი...

არას აკეთებს... მხოლოდ და
სწამს მას თავისი კუჭიო...
მერწმუნეთ ეველა მის საქმე
არის სულ ცრუ და ფუჭიო...

ამბობდა: კაცსა შეძვენის
 იოს მხნე, თავისუფალი...
 თავისი ტანჯვის ამტანიც
 და სხვისიც ჭირისუფალი...

არც სხვა დაჩაგროს, თვითონაც
 არავის იოს მონაო,
 რადგან ბორკილი, იცოდეთ,
 ბორკტმა მოიკონაო.

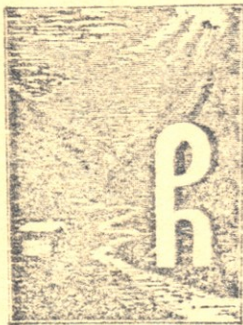
კაცის ღირსება — შრომაა,
 შრომა საკუთარ ოფლითა...
 უოველმა უნდა არგოს რამ
 ქვეყნას თავის უოფნითა...

ამას ამბობდა მგოსანი...
 ამას დამღერდა სიძებსა...
 ეს უძღვნა ძვირფას მცნებათა
 მან თავის ქვეყნის შვილებსა..

და შენც, ჰატარა, გახსოვდეს
 შენი სამშობლოს ჭირია...
 და ჰქმენ ის, რასაც გვასწავლის
 დიდი მგოსანი ილია.

ქოჩო.

თაგვების საკუჭნაუო.

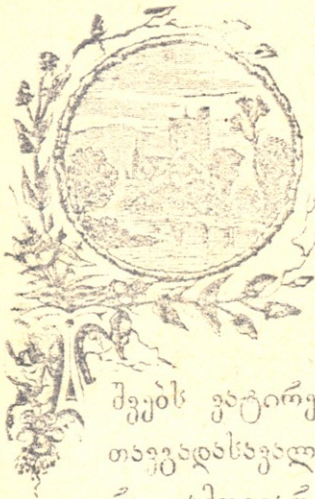
ვენ ჰურის საჭმელ ოთანში ამ ბო-
ლოს დროს სამაგელი, შმორის სუ-
ნი იდვა. როცა კარ-ფანჯარის ვა-
დებდით დროებით იკარგებოდნ სოლ-
მე ეს სუნი. მიზეზი ვერ გავგეგო. ოთანში ავაქოთ-
დავაქოთეთ, ხალიჩებ ქვეშ გავშინჯეთ, არაფერი აღ-
მოჩნდა. ბოლოს იატაკის ორი-საში ფიცარი ავაკ-
ლეჯინეთ და ნურა თვალმა ნუ ნახოს — რამოდენა
სანოვაკე ჩვენს უნახეთ. მთელი პატარა საკუჭნაუო გაივსე-
ბოდა, იქვე ორი-საში მკვდარი თაგვი ეგდო.

თურმე თაგვებს აივნებიან გზა იატაკ-ქვეშ გავე-
ნოთ და იქ ზიდავდენ ფურნიდან და სხვაგნიდან ჰუ-
რის ნატენებს, შაქრის ჰურებს, კვერცხის ნაჭუჭებს
და ბევრ სხვა ტკბილეულ სანოვაკეს. თითქმის ორი
კალათა გამოვიდა, რომ გამოიტანეს.

მკვდარი თაგვებიც უსათუოთ ბევრი ჭამით, მსუ-
ნავობით, გაფშეკავდენ ფეხებს.

(რუსულიდან)

მარილის კვნიტი.

„მარილის ერთი ჰატარა კვნიტი ვარ; ზირში ჩადებისათნავე ეველბ უკანვე მაგდებს, გემო არ მოსწონთ ჩემი; ძლამე ვარ. ბაგამეებს ვატირებ ხოლმე ჩემი სიმლაშით. ჩემი თავგადსავალი გრძელნი მოსაუოლია, რამდენადაც ვამოვიარე, სანამ გაუჩნდი თქვენ წინ, ანამ სამარბილემი.

რა ლამაზათ ბრწეინავს ეს ბროლის სამარბილესუფრაში მზის შუქიც კი მას ეაღერსება.

ჯერ მე, გამდნარს, ზღვის ტალღები გაშაქანებდენ აქეთ-იქით: ზვირთებში თავისუფლათ დავსვირნობდი, ერთი ზვირთიდან მეორეში გადავიდებოდი დოდი.

ერთ დღეს ზღვამ ტალღა მოწეს გადატეორცნა. მე მოუხვდი ერთ ორმოში. ეს ორმო ადამიანის ხელით იყო მისთვის გაკეთებული, რომ ზღვის წყალი ჩამდგარიყო შიგ. რისთვის დავჭირდი მე ადამიანს? დამიგდეთ ყური. მზის შუქებმა დაგვატყუნა, ერთხელ.

ორჯერ — წუელი სულ ორ დღეში გაშრა — მე კი
 ძირში დავრჩი, მოვიდნენ მეშები — ამომართვის ძირი-
 დან, რა არ მიუვებს, როგორ არ მწმინდეს. უნდა მო-
 განსენოთ, ცოტა ჭუჭყიანი განლდით, ბევრი სილა
 მეყარა ზეიდან. აი მე ახლა თქვენ წინ ვარ სუფთა,
 წმინდა და კაი მადის მომგვრელი.

მარტო ზღვაში კი არ მხოულობენ; არა — მიწის
 სიღრმეშიაც მხოულობენ: მუშები სთხრიან მიწას,
 აკეთებენ მღაროებს. რა მშვენივრობაა მარილის მ-
 ღაროები — გვერდებთ ბროლის სასახლეში შეხვედი-
 თო. იქ მე ვეებერთელა ნაჭრებთ ვაწყვივარ. მე სომ
 ქვა ვარ, ამ ქვებს ამტვრევენ ნატარა ნაჭრებთ. მე
 ის მარილი ვარ, რომელსაც სამხარეულოში საჭმლი-
 სთვის სძარობენ.

ნატარე უნდა მცეთ: მე უფრო სასარგებლო ვარ,
 ვიდრე გვინათ. უხეძოთ განა შესძლებდით ცხოვრ-
 ბას! მარილი მადან გიღვიმებთ, თქვენსი ჯანისათვის
 სასარგებლოა. გინდათ გაიხარდოთ დონიერი და მ-
 ვარი გამომხვიდეთ? — სწამეთ მარილი.

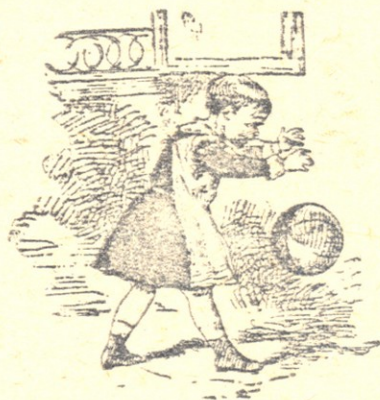
პირუტყვებსაც ძლიერ უყვართ მარილი; მათ უყ-
 ვართ მარილის ლოკვა — თქვენ უთუოთ ხშირათ გი-
 ნახავთ, როგორ ლოკავს ძროხა თეთრ კედელს — რატო
 შერებს ამას — კედელი შეთეარებულა გაჯით, და
 გაჯი კი მლაშეა (შეიცავს მარილის ნაწილებს)
 ადამიანის სხეული ვერ განძლებს უმარილოთ: ის
 უმატებს სისხლს, ანაზრდებს ძელებს და ხორცს.

ხშირათ მომხდარა, რომ ომის დროს, მარტილი ბავშვების
 ლევიათ მტრისგან ალუათ ადებულ ქალაქში: თუ
 კანდ ჰური გამოდუყუიათ, ისეთი სამინლეებაა უმარტი-
 ლობაც. უმარტილო საჭმელი ხრწნის ღრძილებს; კბი-
 ლები სცვივათ სათ, ვისაც მარტილი აკლიათ საჭმელში.

მარტილში უოველისფერი კარგათ ინახება. რატომ
 არა ღვება ზღვის წყალი, რამდენი ხანიც რომ შეი-
 ნახოთ? იმიტომ რომ ზღვის წყალი მარტილიანია.
 ადამიანი ამარტილებს ხორცს, თევზს და ამ რიგათ
 შეუძლია ინმაროს შენახულთ სადამდინაც მოუნდება
 ბაღლებო, თქვენ ხომძლიერ გიყვართ შაქარი და
 კენზირი ტკბილეულობა, მაგრამ მარტილი რომ მო-
 ვაკლოთ აი მაშინ იგრძნობთ, რა ფასი აქვს მას და
 რამდენათ ტკბილეულობაზე უფრო საჭიროა.

შურა.

თაფლოს ჯეკი.

ატარბ თაფლო და ჯეკი გაუ-
რელი მეგობრები იუვენ და ერთ
შემოსულის შემდეგ ჯეკმა ოჯახ-
შიაც დიდი პატივი დაიმსახურა.
ერთხელ თაფლომ აარბინა
მალა სართულში, ჯეკიც, რა-
საკვირველია, ფეხ და ფეხ გაჭ-

ევა. თაფლო შევარდა დასამალავათ ტანისამოსის შუაფ-
ში, ჯეკიც მივიდა შუაფთან, დადგა უკანა ფეხებსზე და
წინა ფეხებით მიუკეცა კარი. შუაფი ძალიან ვიწრო
იყო და თაფლო ძლივ ძლივობით ეტეკოდა. შიგნი-
დან კარი ვეღარ გააღო, სული უგუბდებოდა, ცუდი
ამბავი მოელოდა. მოჭევა ვერ იქნა, მაგრამ ქვემო
სართულამდის მისი ხმა ვერ მიანდწევდა და უსათუ-
ოდ დაიხრჩვებოდა საშინელი ტანჯვით.

მხოლოდ ჯეკი ხედავდა ამ ამბავს და თავისი გამ-
ჭრინახობით უნდა როგორმე ეშველა თაფლოსთვის. ჯერ
ეცადა შუაფის კარის გაღება, რომ ვერა გააწყო რა
ჩავარდა ქვემო სართულში, სწრაფათ მოძებნა მოხუ-
ცებული გაღია და ეფით და შევირილით კაბას სწე-

და. კადიას ჯერ ეგონა, რომ ძალი კაცოფდაო, მერე იფიქრა: მოდი გავეყვებო.

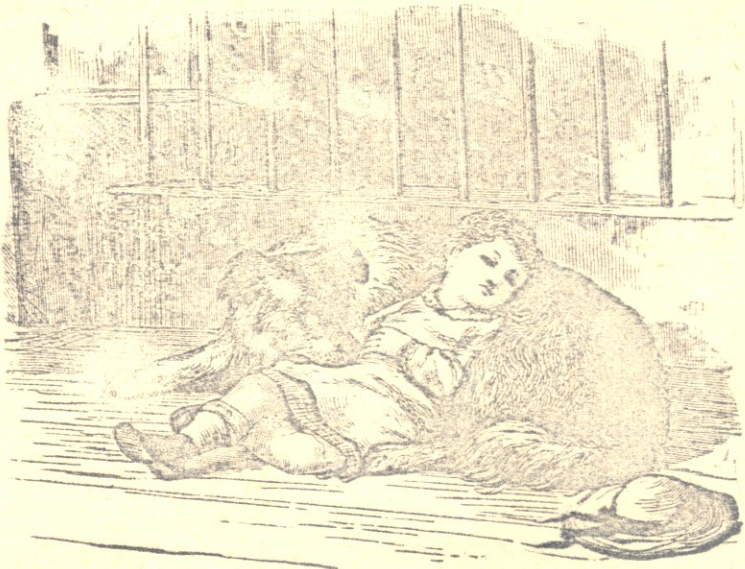
მოუდგენ კიბესთან, ჯეკი წინ მირბოდა, მკერძამ ვოველ საფეხურზე გაჩერდებოდა, ლაქუცით და წმუკუნით უკან ისეღებოდა, მისდევს კადია თუ არა, ბოლოს მიიფხანს შკაუთან, აქ ატყვან დმუილი და ყუფა. კადიამ მამინვე გააღო შკაფი და ჰატარა თაფლო უკონოთ, გულ შემოყრილი ნახა.

რამდენიმე წუთით რომ დაეკვიანათ უმაწვილი მოკვდებოდა, — თუძცა თაფლო ცდილიყო თავის კადარჩენას, მიმჯდარიყო შკანის კარებთან და ჰირი მიეშვირს ჯუჯრუტანისსთვის.

როდესაც თაფლო მოასულიერეს, ჯეკი სინარულით აღარ იყო. რამდენსამე დღეს ძალი არა შორდებოდა თაფლას, ლაქუცით ფეხქვეშ ეკებოდა.

გახო.

(თარგმანი ეურავსკიდან)

მეზვერი.

ნკენისთვის უკანასკნელი რიცხვებშია. მზე ხან გამოაშუქებს, ხან თვალებსა სუჭავს; მას უმლის ნისლი, რომელიც ღამე მთის კალთებში მიძინებული იძლება დილით და მიიხლახნება ჰაერში აქეთ-იქით ზარმაცათ, თითქოს ჯერ ისევ სძინავს და თვალები არ აუხვლიაო.

ინდორიც როგორღაც ჩაუვითლებულა, დაღონებულა.

არც საკვირველია!

სადღაა მისი აღისფერი ვუავილები, სადღაა ჩუენი თვალ-ღურჯა ია, დაუღაჟა ვაუაზო! თეთრი ბილილა? ისიც ჩამჭკნარა! აქა-იქ ხეებს ფილები სცვივათ და შემოდგომის მიაფი ჰაერში აპროქივლებს.

ოჰ, რა კარგი იყო აგერ ის ტყე, რომელსაც ეხლა ლეიკა კასცქერის! ნეტა რა მოუვიდა იმ გულუვითელა ჩიტს, რომელსაც ის ყოველ დღე ხედაჟდა, დიდ ტოტებს გაძლილ, კაკლის ხეზე?

უანა? საწყალი უანა! რათ მოძკეს? რა კარგი იყო! როგორ ღელავდა დილა-საღამოს!

ამ ფიქრებში იყო გართული ლეო, როდესაც მათს დიდს ეზოში ურემმა შემოაჭრილა.

— მახამ, ჭოო... ჭოო... ჭჭოო! გაუტყვალაძენა მეურმე ზაქრომ წინ ხარებს შოლტი და განხლისე-ბულმა ხარებმაც ურემი ერთს წუთს შემოატრიალეს იქით, სხითაც შოლტმა უბრძანა.

— მანდ გაჩერე, მანდ! მარინამ, დედაკაცო, ურემი მოვიდა და შენ კი ჯერ ისევ მსადღებში ხარ. მარნის წინ, ბიჭო!

მეურმემ ურემი გაჩერა. ხოლო ჩვენი ლეო, რომელიც აქნობამდე ჩაფიქრებული იდგა აივანზე, უცებ გამოიჩქვრა. მას მოაკონდა, რომ დღეს მის მამას, რომელმაც მეურმეს განკარგულება მისცა, რთული ჭქონდა.

ლეო ორი კვირის წინეთ ემსადგებოდა ამ რთლობისთვის, უურმნის მოსაგრეფათ კალათა თვითონ ამ მეურმე ზაქრომ დაუნა.

— შენი ჭირიმე, დედი, ურემი მოვიდა! ურემი, შეიბრინა მამასთან ერთათ ლეომაც და ახარა დედან ურემის მოსვლა.

— უი დამიდგა ავალი, კინლამ არ დამაუიწუდა! მოდი გენაცვალე შენც თბილათ ჩაიცივი, თორე ვინ იქნის რა ამინდი დაგუიდგება!

ლეომ, რომელსაც ეველაზე მეტათ ეჩქარებოდა ენახა რთვლობა, აღარ გაუწია ჯიუტობა დედან და გაესვია თბილს ზალტომი.

ძალე ურემიც მოამზადეს, დაუინეს ზედ ხალისხ, ნახალი, რამდენიმე მუთაქა და უპირველესათ ხელით ძლიუ-ძლიობით აიკვანეს ურემზე ლეოს დიდი-დედა.

რამდენიმე განკარგულების შემდეგ ლეოს მამა და დედაც ავიდნენ ურემზე, ლეო კი მოუჯდა მეურმე ზაქროს კოყბზე.

— არ გადმოვბრდე, შვილო! გაათრთხილა დედამ ლეო და გადიწერა ჰირჯვარი

— არა, მე სუფელო, რისთვის აიჭერ მანდ, ჩვენთან ვერ დაეტი? გაუძეორო ლეოს მამამაც.

— მე აქ მინდა დედიჯან, ზაქროსთან, აქ კარ-კია!

— ცელქო, ცელქო! წაიდუღუნა დიდი-დედამ და ურემმაც შოლტის ტელამუნზე იბრუნა ჰირი.

ლეოს მამის, აღმასხანის ვენახი სოფლიდან ასე ხუთი ვერსის სიძორეზე იქნებოდა. გზაზე მათ ბევრი სხვა ურემიც შეხვდათ ასევე სართვლოთ მომზადებული. დიდი და ჰატარა ერთმანეთში იყო არეული, ჰაერში საერთო მხიარულების ხმა გაისმოდა.

წედან თუ ლეო დაფიქრებული გასცქეროდა მოღრუბლულ ცაზე, ეხლა ისიც გამოცოცხლდა, ზაქროს დიდის მუდარის შემდეგ შოლტი წაართვა და უქნევდა ხარებს. მას უხაროდა, რომ ისიც ამ დროს მეურმე იყო, ზაქროსავეთ მეურმე, მასაც შეეძლო დიდი-დედის და დედ-მამის ურმით წაუვანა.

ერთი საათის შემდეგ ჩვენი ლეო უკვე ვენახში

იყო. ის შესცქეროდა დამწკვივრულს ეურძენს, უფრო
 რებდა როგორ ფუსფუსებდნენ ბიჭები. შემოჰქონდათ
 ვენახში ცარიელი გოდრები, იკიდებდნენ და გაჰქონ-
 დათ ვენახიდან სვასე. აღმასხანი თავს დასტრიალებ-
 და ბიჭებს, მარიაში და დიდი-ღვდა კი ხალიჩასზე
 მოკეცილნი თვალ-უკოს ადევნებდნენ მუშაობას.

ლეოც გაერთო. ის თავიდან ბოლომდე უვლიდა
 ვენახს, გიდრე არ შესვდა თავისავით პატარა ტიტას.
 რომელიც ეურძენის მტკვანით ხელში მიუჭკუდიყო ვა-
 ლის შირას. ტიტა აღმასხანის მესვრის შვილი იყო,
 მაგრამ ეს ლეოც არ იცოდა, რადგან ის მხოლოდ
 დღეს ხედავდა მას. მით უმეტეს არც ტიტა მოელო-
 და ლეოს შესადრას, მათ არ ენახათ ერთმანერთი.
 ლეო აქნობამდე ქაქუში იზრდებოდა, ტიტა-კი სო-
 თელში. მათ ათვალიანათვალ ერეს ერთმანერთი.

— შენ ვინა ხარ? შევეკითხა ბოლოს ლეო.

— მე... მე... რა გინდა? უპასუხა ცოტა არ
 იყოს ამავთ ტიტამ.

— არაფერი, თუ გინდა ეურძენს გაჭმევ.

— მე ვერა ვჭამ თუ!

— მერე ვინა ხარ?

— ტიტა, შენ რა ვქვიან?

— მე? ლეო!

— მერე აქ რა გინდა?

— მამამ წამომიყვანა. უპასუხა ლეომ.

ტიტა ცოტა არ იყოს შეკრთა. მას გაეგონა რომ აღმასხანს ჰქუანდა მასავით პატარა ბიჭი, სადღაც შორს, შორს ქალაქში და აღმასხანის ხომ მისი მამის ბატონი იყო.

— შენ უურძენი გინდა? შეეკითხა კიდევ ლეო.

— უურძენი? აი უურძენი! მეც მამაჩემს წამოვუყუა აქ.

— მამა შენი ვინ არი?

— მამა ჩემი? მამაჩემი აი იუანე მეზვრე როა ის არი.

— მეზვრე? მე რა არი მეზვრე?

— მეზვრე ის არი რო მამა ჩემია!

ლეო მანც ვერ მიუხვდა ტიტას, ის აუკუდა სარეზე, ცოტა ხანს ჩაფიქრდა და მეგრე ისევ მიუბრუნდა ტიტას.

— იცი, მოდი ჩვენც უურძენი დავკრიფოთ.

— დავკრიფოთ. შენ კალათა გაქვს? შეეკითხა ტიტა.

— მაქვს.

ორივემ დაუწვეეს უურძენს კრუა. ერთმანერთის ხალისით ერთის უაზიდან მეორეზე ცადადიოდენ, რასაკვირველია ბევრსა სტოკებდენ დაუკრეუავს, მაგრამ ეს მათთვის სულ ერთი იყო.

— ბიჭო, ბიჭო! გაიხმა რამდენიმე ხნის შემდეგ აღმასხანის ხმა,—სად არის ჩვენი ლეო?

ბიჭები დაუაწყურდენ ბატონის ხმაზე და რასა-

კვირველია მალე იპოვეს ორი ჰატარა მუხა, რომელნიც იმდენს არ კრეფავდენ, რამდენსაც სჭეღეტავდენ ვაზსევე. მალე ივანეცა და ალმასხანიც მათ თავზე დაადგათ.

— გიძოვია მეგობარი, შე კუდრაჭავ, შენა! გვესუმრა ლეოს ალმასხანი.

— ამისი მამა მეზვრეა! უძასუხა ლეომ, თითქოს ბოდის იხდიდა, უბრალო ვინმე კი არ გვეტანოსო.

— მეზვრე, შერე იცნობ?

— ვიცნობ, ივანე ჰქვიან, უძასუხა აგრეთვე ცოდნის კილოთი ლეომ.

— შენა, შე სუღელი, ვეუღა ივანე განა მეზვრეა? დანცინა კიდევ ალმასხანმა.

ლეო გაჩუმდა.

— მამაჩემია მეზვრე. მიეშველა ამხანაგს ტიტა.

— მართალია, აი სწორეთ რა შე ვარ.

ლეომ შესუდა ივანეს და ცოტა არ იეოს შერცხვებ, არა, როგორ არ შერცხვენოდა: უბრალო კაცი, მისთანა ძველი ტანისამოსით, ქალამნებით, გამაყუბული სახით და მეზვრე!

— ჰატარა ბატონო, ეს ეურძენი შე მოვიყვანე, გვესუმრა ივანე ლეოს.

ლეოს უფრო გაუკვირდა. ეურძენი მოვიყვანა ამან, ივანემ? ფიქრობდა ის. ჩვენს ქალაქში უფრო კარგათ აცვიათ, კარგათ ლაპარაკობენ და ეურძენი კი ვერ მოჭევათ... გაუეღვა მას თავში ფიქრმა.

— დაკრიფეთ, დაკრიფეთ, შვილო! — წახალისა აღმსახანმა ლეო, რადგან შეატყო, რომ ის რადაცაზე ჩაუიქრდა და იუანესთან ერთად ჩაუბრა ვენახს ქვევით.

ლეო და ტიტა ისევ მარტონი დარჩნენ. ეხლა მათ უკვეთ გაიცნეს ერთმანეთი. ტიტასაც გული მიუცა და უფრო თამამად დაუწყო ლაპარაკი ამხანაგს.

— ავი გითხარ მამა ჩემი მეზვრეა მეთქი! მიუბრუნდა ტიტა ლეოს.

— მერე როგორ მოჭეავენ ურმენი? შეეკითხა თავის შხრივ ლეო.

— ისე რო უკლის ვენახს, ბარავს, თოხნის, რწეავს, ვახს სარს უდგამს... რა ვიცო... მუშაობს და ურმენიც მოდის..

— მოდის... გაიმეორა თავისთვის ლეომ და ათვალ-ჩაათვალღერა ვაზები. მან მხოლლოთ ეხლა შენიძნა როგორ იყო მიკრული ვაზი სარზე, როგორ ჭქონდა შეკვეცილი რქები, როგორ იყო ამღილი ნათონნი მიწა.

— ისე კი არ მოვიდოდა? შეეკითხა კიდევ ლეო ტიტას.

— არა!

— მამა შენი ნასწავლია?

— ნასწავლი? რა ვიცო, ბარავს კია და!

— მერე შენ იცი ბარვა და თოხნა?

— არა.

კ. შარქის სახ. საქ. სსრ
 სახელმწიფო ბიბლიოთეკა
 ბიბლიოთეკა

— რატომ?

— მამამ მითხრა, როცა გაიზღები ისწავლიო.

აი შენც. როცა გაიზღები გეცოდინება.

— მე უნდა ვისწავლო. მიუგო ლეო.

— მეც! ნიშნის მოგებით უთხრა ამხანაგს ტიტამ და შეიტკბანა ურძნით ტუჩები.

— იცო, ტიტა, მოდი ეხლავე ვისწავლოთ.

— რა?

— ბარვა, თოხნა... მეზვროება.

— მეორე ბარი? ჰო მოიცა, მე ვიცი საცა აქვს მამა ჩემს ბარი. ეხლავე მოვიტან. სთქვა ტიტამ და კურდღელივით გაცუნცულდა ვაზების ქვეშ საიღვაც.

ზატარა ხანს უკან ტიტა და ლეო ერთი თოხნით და მეორე ბარით მუშაობდნენ ალმასხანის ვენახში. რქები ძირსა ცვიოდა, უურძენი იჭყლიტებოდა, ვაზებს ფურცლები ეძვრებოდა. ორივეს ოფლი ჩამოსდიოდათ სახეზე, მაგრამ ერთმანეთს ეჯიბრებოდნენ. ხან ტიტა იყო წინ, ხან ლეო. ხან ერთის წინ მოიღებდა შრიალს უურძენი რქა, ხან მეორე მოამტვრევდა სარს და ვახიანათ დაუშვებდა ძირს. ისინი მანც გულმოდგინეთ მუშაობდნენ, ვიდრე თავზე არ წამოადგათ ისევ ივანე და ალმასხანი, რომელთაც ვენახს შემოუარეს და უბრძანეს ბიჭებს შეეწყვიტათ მუშაობა, რადგან საღამო ხანმა მოატანა.

ალმასხანს, რომელსაც ივანე უკან მისდევდა, გაცინა მათს დანახვაზე, ივანეს კი ესამოვნა, როცა ბარით ხელში ტიტა და ლეო ერთათ ფაცურობდნენ.

ბაღღებმა შენიძნეს ორივე, შეხედეს მათ და, რადგან შეიტყვეს, რომ მათ მუშაობაზე ორივეს უცინებოდნათ, შედგენ დამნაშავეებიანთ.

— რა ამბავი გაქვთ, თქვე სამაგლებო! შეიკრა მუბლი განგებ აღმასხანსა.

— რათ აფუჭებ უაზს, ბიჭო! მიუბრუნდა ივანე ტიტას, როცა დაინახა მის წინ რქებ-ჩამოშვებული ვახი.

ტიტა და ლეო განუძღვენ. მათ ბარი და თონი სულში შერჩათ.

— არა, რა დროს თოხნა და ბარკაა? შეეკითხათ აღმასხანსი

— ძამა, ნუ გაჯავრდები კენაცვა, უსწავლობთ! შეეზვეწა ლეო.

— რასა სწავლობთ?

— მეზვრეობას. მიუგო მოკლეთ ლეომ.

-- მერე რათ გინდათ ეგ მეზვრეობა?

— უურძენი უნდა მოვიუვანოთ.

აღმასხანსა და ივანეს ორივეს გაუცინათ.

— კარგით, კარგით, გეყოფათ. დანებეთ თავი მუშაობას! უბრძანა აღმასხანსა და წაავლო ლეოს ხელი. ივანემ კი ორივეს ჩამოართვა თოხ-ნიჩაბი და გაიყოლა ტიტა ბატონის ჩაბაჩისკენ.

ცოტახნის შემდეგ ახმაურებულს კენახში სიჩუმე ჩამოვარდა. შესწუდა მუშაობა. უურძენით სავსე კოდრები საღამოს ბინდში კენახის სახაპიროდან დარაჯე-

ბივით გამოიყურებოდნენ. ბატონის ჩარდახში მიხედობდნენ; ხლი ვახლდა. ბიჭებიც მიწის მინდორსე დაბინავდნენ; აამუშხუნეს მწვანდები წაცხლზე და შეექცნენ ვახშამს. ტიტა ესლა თავის ძამის გვერდით იჯდა მუშებთან, ხოლო ლეო კი ჩარდახში. ის ხშირათ იყურებოდა ტიტასაკენ, აცა რას აკეთებდა, მაგრამ დედა არ ამ-ლეკდა ნებას ჩასულიყო მიწს, საცა მუშები იყვენ დაბინავებულნი.

მაღე ჩარდახშიაც და მიწსაც ძილისთვის დაემ-სადნენ და პატარა ხანს უკან სიჩუმე ჩამოვარდა. მხოლოთ მოუსვენარი მთვარე ვადადიოდა აღმოსავ-ლეთიდან სამხრეთისაკენ. ის ხან გაჩნათებდა ხოლოცე მიწს მიეუჩებულს მიდამოს, ხან დაბნელებდა. სად-ღაც ჯუ-ჯუ კაღიბ „წრი-წრის“ იძახოდა, თითქოს მხოლოთ ეს იყო დარაჯი ამ ძმინარე ბანაკისა.

გათენდა. ჩაქვითლებული, ჩამიანი ბაღანი შეიშმუშნა დილის ნიაზეზე. დაჭბერბ მთებიდან სიომ და აათამაშა ვახის ფოთლები. მერთველებმა გაიღვიძეს. მზემ მათ სხივები მიაჯება და აღმასხანის მუშები კვლავ შე-სივნენ ვენახს. ასტედა ფაცური ისე, როგორც გუ-შინ: „ზოგი გოდორს ესიდება საწნახელისაკენ, რო-მელშიაც სამი ბიჭი ხელი-ხელ ვადამბულები სწორავ-დენ ურძენს. ზოგიც კალათებით ხელში გარს უვლან ვენახს და დაკვირვებით ეძებენ ურძენს—ვა-ხებზე დაუკრეფავი არ დაგვრჩესო“.

ტიტო და ლეო ამ ორონ-ტრიბაღში ეველას და-

ავიწუდათ. ისინი ისევ ერთათ დათარეშობდენ ვენახის
ში. ხან დაბუსებულს ჰეპელას გამოედევნებოდენ, ხან
თვალს ადევნებდენ მომუშავეთ, ან არა და თათბირ-
ში იყვნენ: როგორ მოდის ვურძენი და რა არის მე-
ზურეო.

— ლეო, შეეკითხა ტიტა, როდესაც ისინი დაღ-
ლილ-დაქანცულნი მისხდენ ვახის მიწის, ქალაქში
ვენახები არი?

— არა!

— მას ვურძენი არა გაქვთ?

— როგორ არა, მსხალიც, ვაშლიც, ვეკლაფუ-
რია, ვუიდულობთ!

— ვის მოაქვს იქ?

— არ ვიცი, დუქნებში ვუიდულობთ.

— ფული?

— ფული მამასა აქვს.

ტიტა დაფიქრდა.

— მამა შენს არა აქვს ფული? შეეკითხა თავის
მხრივ ლეო.

— არა. უპასუხა ტიტამ.

— მას იცი, მე დედას გამოვართმევ და მოვცემ.

— რათ მიხდა? მამა ჩემსაც არა აქვს ხოლმე
ფული!

— მამაჩემს კი ბევრი, მან ბევრი აქვს.

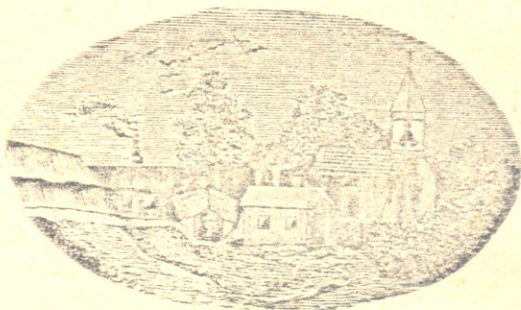
ამ ლაპარაკში იყვნენ გართულნი ჩვენს ლეო და
ტიტა, როდესაც მეზურე ივანემ მალაღის ხმით დაიძახა:

— მოწინა! დაიკრიფა!

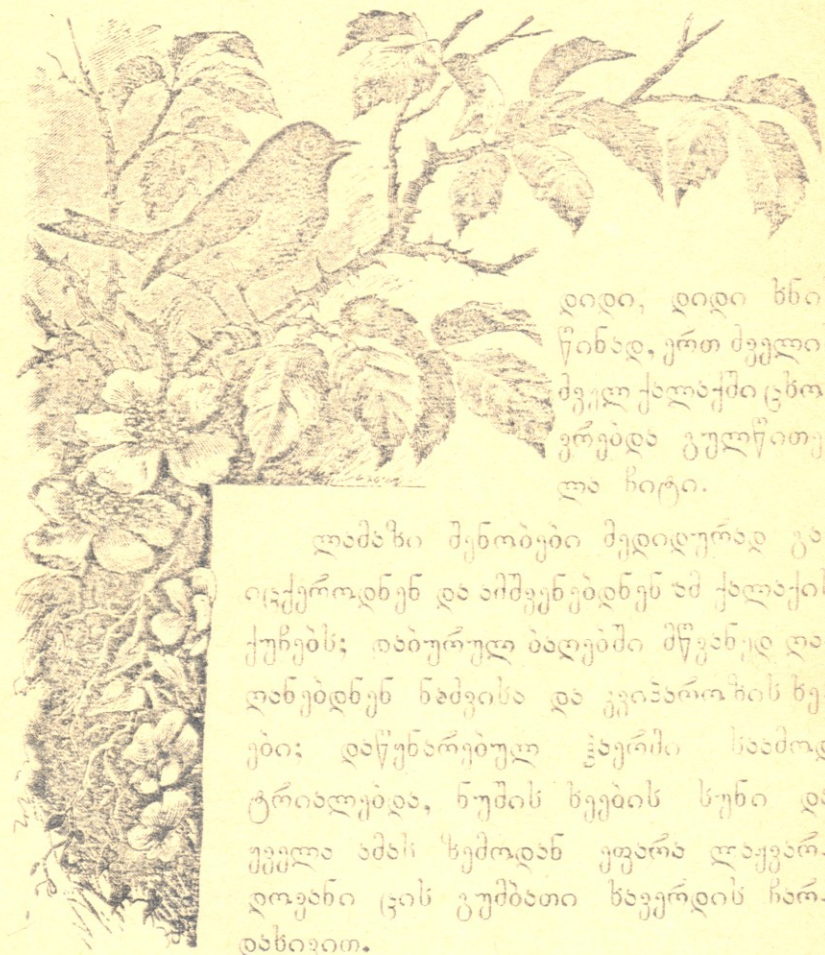
ეს იმის ნიშანი იყო, რომ ვენახი უბევ მთლათ დაკრიფეს. მუშები ერთი მეორეზე ვენახიდან გარკულად იდგნენ. ვენახი მთლათ დაჯარეულდა... ლეომ და ტიტამ მხოლოდ ეხლა შენიშნეს, რომ ვახუბზე აღარ იყო ვურძენი, ისინი გამოიყურებოდნენ თბლათ, თითქოს ტიროდნენ, რათ დაგვაობდნენ, რათ წაგვართუთ ხვენი მტევნებით. — რივე მეგობარი სიტყვის უთქმელათ დადონდნენ. აღმასხანი და მარიაძი კი ამ დროს ისხდნენ მარანში და სიამოვნებით შესტყუროდნენ, როგორ ივსებოდა ქაფურები ვურძენის ნაწურით.

ი. ევლოშვილი.

გულწითელა

(ლეგენდა)

დიდი, დიდი ხნის წინად, ერთ ძველის ძველ ქალაქში ცხოვრობდა გულწითელა ჩირი.

ლამაზი შენობები შედიდურად გაიქცეოდნენ და ამშვენებდნენ ამ ქალაქის ქუჩებს; იაბურულ ბაღებში მწვანედ ღვინვებდნენ ნაძვისა და კვიპაროსის ხეები; დაწვარებულ ჭაერში საამოდ ტრიალებდა, ნუშის ხეების სუნი და უგულო ამას შემოდან ეფარა დაეყარდოვანი ცის გუმბათი ხავერდის ჩარდახით.

ერთხელ გულწითელა გაჩქარებული მიჰფრინავდა შინისაკენ, თავის პაწაწა კოხტა ბუდეში, რომე-

ლიც დედობრიულის მსრუნველობით დაემსაღებინა სუარველ ბახა ლებისათვის.

ერთ დიდ შეიძინა რომ მიუხანჯოვდა, ის უცხო შეჩქერა უცხო ხანახანობაში, რომლის მსგავსი ჯერ მი თვალებს არ ენახა

ამ მშვენიერ სასახლის წინ აუარებელი ხალხი მო-
 უღვაწეებულყო და რაღაცაზე აბობოქრებული ღელა-
 ვა დაბრჯუბი გაუაწყლებით დაბობნენ იარაღების
 ჩხარა-ჩხურით და წესიერების დაცვას ცდილობდნენ.
 მაგრამ ვერას ვეროდნენ. თუ განაპირა შეამბობნენ
 ამ შეიძებნენ, ისინი უკან-უკან იხევედნენ და ფეხქვეშ
 სივლიადენ წინ მდგომ ხალხს, რომლებშიაც ბევრი
 ქალებიც ერთი სელოში ავეხილი ბაღლებით.

გამშვენიერებული ხალხი ღრიალით სასახლისაკენ
 იწვედა, დედაკაცებსა და ბავშვებს წივილ-კივილი გა-
 ჭქონდათ და ამ შეერთებულ ხანინელ გუგუნში კაცი
 ვერას იგებდა.

გარშემორტყმულ ხალხის გროვაში გამოჩნდა ერთი
 ჰატომარი, რომელიც დინჯის და შედიდურის ნა-
 ბიჯით სწახლისაკენ მიდიოდა.

ტუსილი მიუხანჯოვდა სასახლეს და შესდგა. შეს-
 დგა მამინვე ხალხიც, შესწუდა ქრიამულიც და გარ-
 შემო სიჩუმი ჩამოვარდა.

ტუსადმა თავი მალღა ბილო, უკანასკნელად გა-
 და ელა თვალი უხარმახარ სახლებსა და ტამრების
 მოაქვრულ გუმბათებს, რომელთაც მზის სხივებზე

ლამლამი გაქვანდათ, თუალ უწვდენელ დიდებულ წას,
გარშემოკრეული დაუცხრომელ ხალხის ბრბოს, და არ
შეიძინა თავისი არც დაღონება, და არც გულძვირობა.
აიო იქით, მის დაშვიდებულ სახეს ღრმა სულიერი
მწუხარება ეტეობოდა და სახეზე სიბრალულისა და
მწუხარების დიმილი უთამაშებდა.

გაიღო მის წინ მძიმე, ტლანქი კარები და უბრა-
ლოდ ჩაცმული, მორჩილებით ქედ მოხრილი, მაგრამ
ღირსებით სავსე ტუსადი სასახლეში შევიდა.

ხალხი უცდიდა მას, მაგრამ დიდხანს კი არა, მა-
ლე სასახლიდან გამოვიდა ერთი წარჩინებული საპა-
ტიო პირი და დაიუვირა რიხიანად, რომ ვეკლას გა-
ეკონა:

— ვინ გინდათ, ხალხო, გავანთავისუფლოთ:
ბარბაბა თუ იესო?

ხალხის გროვამ ერთ ხმათ შებლაგლა:

— ბარბაბა! ბარბაბა!

გაიღო ხელ მეორედ სამსჯავროს კარები და და-
რჩაჯემბა გამოიუვანეს მეორე, ბოროტი და პირქუში
სახის, ტუსადი.

იმას სახეზე ცხადად აღებჯდოდა ათას გვარი ბო-
როტ-მოქმედობა, რომელიც ჩაიდინა; მასში, როგორც
სარკვეში, იხატებოდა ის მღაბალი, ბიწიერებით სავ-
სე ცხოვრება, რომლითაც გაუტარებინა თავის ღრონი!

ამ ავაზაკის დანახვაზე ჩიტის ნამკეკა გულმა რა-
ღაცა შიში, ზიზღი და მწუხარება იგრძნო, გამალა

ნაცრის ფერი პაწაწინა ფრთები და შინისაკენ გაფრინდა, რომ იქაურობას მოშორებოდა. მაგრამ შინ გული აღარ უდგებოდა, თუმცა ბუდეში ძვირფასი შვილები უპატრონოთ ეგულებოდა ჩახუტულ-ჩაფუთნულები.

მას თვალვებში სულ იმ მეორე ადამიანის სახე ელანებოდა, შეიდანხე რომ დაინახა, სახე მშვიდი და მწუსარე ტუსადისა.

ჩიტვი ამოფრინდა ბუდიდან და ისევ ქალაქში, იმ სმაურობით სავსე ქუჩებში, ხალხით გაჭედულ შეიდანებსა და ეზოებისკენ გაფრინდა.

მაგრამ ამოდ მიაწვდა ხან აქეთ, ხან იქით მხარეს და ამოდ წვიოდა გულნაკლულად; ის ვისკენაც მისი გული იწევდა, ვეღარსად იპოვნა.

ბოლოს შინისაკენ გაფრენა დააპირა, რომ უცებ თვალი მოჰკრა ერთ სრიოკ გზაზე ამართულ სამ მაღალ ჯვარს, რომლებიც გაცალკეებულ მოჩანდნენ საღამო ჟამის ბინდ-ბუნდში.

ჯვრებზე გაეკრათ სამი ადამიანი. შუა ჯვარზე ეკიდა ის, რომელსაც ასე ბეჭითად ეძებდა ჩიტუნია და ვერ პოულობდა.

ჯვარცმულს ჩაქინდრულ თავზე ედო ეკლის გვირგვინი, რომელიც ნემსებივით ჩსულეტდა მას და საშინლად აწუხებდა!.. ის იტანჯებოდა სულითა და სსეულით, მაგრამ სახეზე მაინც კიდევ სიმშვიდისა, მით მინებისა და მოტევიების ბეჭედი აჯდა!..

ჩიტვი ახლოს მიფრინდა. ბრძენი და დიდ გულს
 უბანი არ იყო ის, მაგრამ მაინც იგრძნო, რომ მის
 თვალწინ რაღაც დიდი მოვლენა და უსამართლობა
 ხდებოდა! ჯვარცმულის სათნოებითა და სულგრძელე-
 ბით გაოცებული ჩიტვი მიფრინდა მასთან, ჯვარზე
 შემოჯდა და შემდეგი სიტყვები შემოესმა:

— მიუტევე, მამაო, რამეთუ არა იციან, რასა იქ-
 მონან!

ჩიტვა მხოლოდ ესლა შენიშნა, რომ ჯვარცმულს
 ერთი ეკალი სხეებსე უფრო ღრმად ჩარჭობოდა შუბ-
 ლში.

სიბრალულით აივსო ჩიტუნისაჲ ჰაჲაჲა გული.

მოიკრიშა რაც ჯანა და ღონე ჰქონდა, მოეჭი-
 და სათუთი ნისკარტით ეკალს და შუბლიდან ამო-
 ამრო.

ამ დროს მას გულზე იესოს ჳრილობიდან ერ-
 თი წვეთი სისხლი დაეცა.

აი, მას აქეთია გულწითელას გულზე ფოლაქი-
 ვით სისხლის წვეთის მსგავსი წითელი ხალი დაეტ-
 უო და ამიტომ სახელადაც „გულ წითელა“ დაერ-
 ქვა!..

თეოდ. კანდელაკი.

როგორ ურდინ პირუტყვი

თავიანთ შვილებს.

გვიზაგა სვილო.

სვილო, ეს ვეებერთელა პირუტყვი, რომლის მარტო შეხედვა შეაძინებს ადამიანს, ძლიერ კარგი მზრუნავი, ალერსის მქონე მშობელია.

სვილოები ცხოვრობენ ბევრი ერთათ, ხროვანთ, ჰატარა სვილოების გაჩენა ვეელას სანსიხარულოთ მიანჩნიათ, ერთმანერთში შური არ იცინან, თუძვა ბევრი დედებია ჯოგში.

ჰატარა სვილოები ძალიან ბედნიერები არიან — დედებს ძლიერ უყვართ შვილები, არავის არ აჩაგვრინებენ მათ. დედამ თუ ვერ მოაწოვა მუძუ, სხვა რომელიმე სვილო სიხარულით მისცემს მუძუს სხვის შვილს.

სვილოებს უყვართ სისუფთავე და ხშირად ბანაობენ, ჰატარა სვილოებს კი სანდისხან რაღაც ხნე მოუვლის და უარზედ დადგებიან, ტანს არ დაიბანენ. ვერასფრით ვერ ჩაივებანთ მათ წყალში. დედამ კარგად იცის, რა ხერხი უნდა იხმაროს ამ შემთხვევაში. სორთუშით აიღებს წყალს და შეასხამს მშიშარას. წყალში

ჩასვლა არ გნებავს! სულ ერთია, აქაც კარგათ დგებ
სველებო. ერთმა ჩასწავლმა კაცმა ჩახსა, როგორ ას-
წავლიდა დედა-სწილო ცურვას თავის შვილს.

ჯოჯი უნდა გასულიყო მდინარის მეორე ნაპირ-
ზე. ერთი ადგილი ძლიერ ღრმა იყო ისე, რომ
დიდებსაც უმკლდებოდათ გასვლა. პატარა სწილომ
ცურვა არ იცოდა. დედა აიუჯანდა შვილს, ჩავიდოდა
წუხლში და ჩაითრეკდა ღრმა ადგილას, კითომც უცა-

ბედათ. შეეშინდებოდა ჰატარას, აფართხალდებოდა და დაბრუნდებოდა ისევ ნაპირზე.

რამდენიმე დღის შემდეგ, როდესაც ჰატარა მიუჩვია წყალში გაჩერებას, დედა სორთუმით აკლებდა შვილს შუაგულ წყალში. შვილს არ უნდოდა, დედა კი აძალავებდა, დასჯით, სორთუმით წინ ისტუმრებდა. რა ექნა ჰატარას! დამორჩილდა, გაბუდა და განსცურა მკორე ნაპირზე.

ა. ფ—სი.

ა ნ დ ა ზ მ ბ ი

თხას თბა ურჩენია, ათას სულს ცხვარსაო.

მწარე ენა თოთხე უარესია.

ყვავს რა ჰქონდა—ბუზს გაჰქონდაო.

ზ ა მ რ ც ა ნ მ ბ ი

(წარმოდგენილი ალ. შიუკაშვილისაგან).

ვეძებ რაც არ დამიკარგავს, არ მენაზა—დავიჭირე.
გავცივდი და ავად გავხდი, საქმე რისთვის გავიჭირე.

სამ ფეხა ვარ და ერთგული
ცეცხლის ალით დაჩაგრული
მთელს სიცოცხლეში ასე ვარ, ან კი როგორ მიდგა სული,
მოვბუდდი და ვადამავდეს როგორც უსარგებლო ქური.

ერთი ოთხკუთხი მამული შუაზედ არის გაქრილი,
ორივე ნახევარზედა მტრის ჯარებია შეყრილი,
თავთავისი სარდალი ჰყავთ, ორივე არიან ტანწერილნი,
ომობენ, მაგრამ ვერ ენახე მე კაცის სისხლი დაღვრილი.

შ ა რ ა ლ ა.

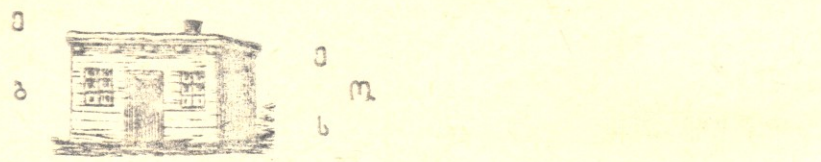
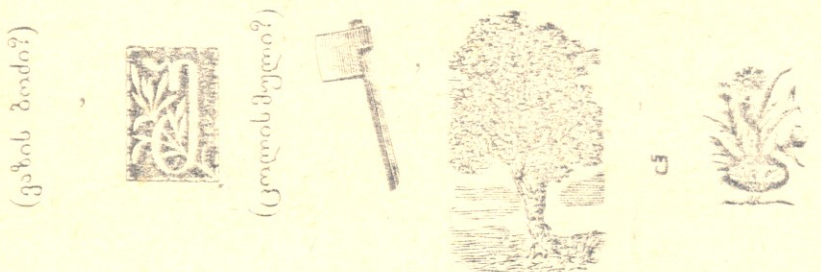
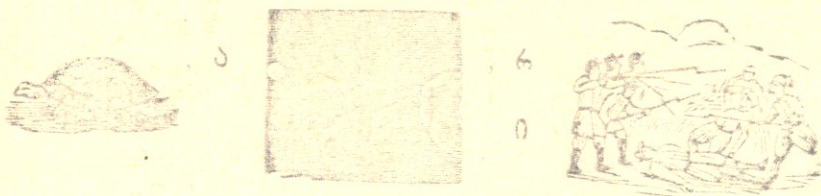
(მისგანვე წარმოდგენილი)

ჩინს მიუსვით გვერდით ანი
ეთომც არის მეგობარი,
ბოლო უწინდელ დროში
ნიეთი იყო საომარი,
მრთელი—დარბის აქა-იქა
როგორც ეული მყეფარი
ხან, იქნება სხვის გულისთვის
სისხლიც დაღვაროს მჩქეფარი

რ ე ბ უ ს ი.

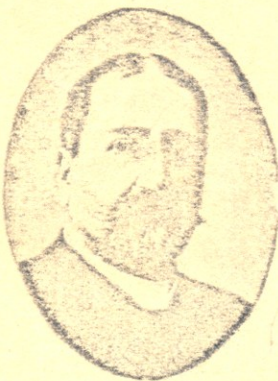
(წარმოდგენილი ალექ. შანშიაშვილის მიერ).

შარადის ახსნა: ვატი.

ილია ჭავჭავაძის დაბადების დღე

ამ ოქტომბრის 27 სამოცდა ათი წელსწადი შესრულდება მას აქვთ, რაც ჭეწი სახელოვანი ილია ჭავჭავაძე დაიბადა და წელსვე შესრულდება ორმოცდა ათი წელსწადი, რაც ილიას პირველი-ლექსი დაიბეჭდა: მამასაღამე ილია სულ ახალგაზდა, ოცი

წლის ცაბუჯი შესდგომია ლიტერატურულ მოღვაწეობას. საუკეთესო მისი ნაწერები ლექსები, თუ პროზა, თითქმის ყველა, ახალგაზდობაში დაუწერია. სიბერის დროს მხოლოდ ერთი ლექსი დასწერა, ერთი მაგრამ მშვენიერი, დიდ აზროვანი და პოეზიით აღსავსე, ეს ლექსი არის „ბაზალეთის ტბა“, რომელიც მოთავსებული იყო „ჯეჯილის“ პირველ ნომერში ამ თვრამეტე წლის წინეთ. დღესაც ხელმეორეთ იბეჭდება ჯეჯილში იმის სახსოვრად და სადიდებლად. აქვე ებეჭდავთ ერთ ერთ იმის ლამაზ ლექსს „ჩიტი“ და ნაწყვეტს დიდის მოთხრობისას „კაცია ადამიანი“. ყოველი იმის ლექსი, და პროზის ნაწილები, როგორც აღსავსე მაღალის პატრიოტულის აღტაცებით, ქეშმარიტების, სიყვარულის, მშობის, ერთობის და თავისუფლების ტრფიალებით დიდი ხანია დაბეჭდილნი არიან სახელთმძღვანელო და სახედვაგოგო წიგნებში და ყვე-

ლა თქვენგანს თითო მათგანი მაინც ეცოდინება ზებიოსის მაგალითად: „გაზაფხული, არაგვი, მუშა, გუთნის დედა, ჩემო კარგო ქვეყანა რაზედ მოგიწყენია, ყაჩაღი კაკო“ და სხვანი.

გარდა პოეზიისა, ილია ქავჭავაძის ნაწერები სხვა და სხვა საზოგადო საქმეებზედ, საზოგადო აზრებზედ, შეადგენენ რამდენსამე დიდს წიგნს და თავის დროზედ უაიბექდებიან. მაშინ ჯქვენ დავაყვაცებულები იქნებით და იქიდგან ამონაკითხით დაწმუნდებით, რომ ილია იყო საუკეთესო ქართველი და თავის ქვეყნის თავყანის მცემელი და მის დიდებას და კეთილდღეობისთვის თავგანწირული მამულის შვილი.

მადრიელი ქართველი ერი, სანამ არსებობს ქვეყანაზედ, არ დაიფიწყებს „ბაზალეთის ტბის“ ატაროს და თავის გულში განუტკრობლად ატარებს ილია ქავჭავაძის სახელს და სრუცა-რულს!*)

*) **წიგნის განსწორება:** ჯეჯილის IX ნომერში, გვერდი 4. მეორე სტრიქონში უნდა იყოს, რჩეული—მხეველის მაგივრად; მერვე სტრიქონში—საჩული—სულის მაგივრათ და უკანასკნელ სტრიქონში—ჩვენ საქმეთა აღდგურულეთ—მაგივრათ შენ საქმეთ აღდგურულეთ.

ბაზალეთის ტბა.

ბაზალეთისა ტბის ძირას
ოქროს აყვანი არისო,
და მის გარშემო წყლის ქვეშე
უღბო წალკოტი ყვავისო.

* *

მწვანეა მუდამ წალკოტი,
არას დროს თუშე არ სკვნება,
ქვეყნისა დროთა ტრიალსა
იგი არ ემორჩილება.

* *

ვერ ეოჩის თუშე მის მწვანეს
ვერც სიტხე, ვერცა ზამთარი,
და იმის მზიან ჩრდილებში
მუდამ გაზაფხული არი.

* *

წალკოტის შუა გულშია
ის აყვანი ასვენია,
და ჯერ კაცთაგან იქ ჩასვლა
არავის გაუბედნია.

* *

მარტო ერთნი სირინოზნი
 იმ აკვანს გარს ებვევიან,
 მარტო იგინი გრძნეულნი
 დასტრფიან და დამღერიან...

* *

ამბობენ; — თამარ-დედოფალს
 ის აკვანი იქ ჩაუღვამს,
 და ერს თვისთა ცრემლთ ნადენით
 ტბა კარვად ზედ გადუხურავს.

* *

ამას კი აღარ ამბობენ, —
 აკვანში ვინ ჩააწვინა.
 ან თვით ერმა თვისი ცრემლი
 ზედ ტბად რისთვის დაადინა...

* *

იქნებ, აკვანში ის ყრმა წევს,
 ვისიც არ ითქმის სახელი,
 ვისაც დღე და ღამ ჰნატრულობს
 ჩუმის ნატვრითა ქართველი?

* *

თუ ესე არის, ნეტა მას
 ვაჟაკსა სახელოვანსა,
 ვისიცა ხელი ჰიოველად
 დასწვდება იმა აკვანსა!

* *

თუ ესე არის, ნეტა მას
 დედასა სახელ-დებულსა,
 ვინც იმ ყრმას ჰიოველ მიაწვდის
 თვის ძუძუს მაღლით ცხებულსა!

მ ი ბ ი.

ვალობ და ვგალობ
და იმით ვხარობ,
რომ მე ქვეყანას
ვალობით ვატკობ.

ჩემია წერა:
მღერა და მღერა,
ლბენა, ვალობა,
თავისუფლება.

ღვთით მოცემული
დიდ არს ქვეყანა,
გახარებული
ვეფრინავ ყველვანა.

სადაც კი მინდა,
გადავფრინდები,
ნიჭი მაქვს წმინდა,
საფრენათ ფრთები.

ლურჯსა ჰაერში
ჩავეილუპები,
ფოთლიან ტყეში
დავიბუდები.

ღამეს ვატარებ
ხეზედა ძილით,
დილას ვახარებ
ვალობით ტკბილით.

და, რა მზე მალვით
თავს შორს ამოჰყოფს,

მის სხივი კრძალვით
ფოთლებს ააშრობს,—

ვავეშლი ფრთებსა,
ვავეჭიმები,
ვავეწვდი ფეხსა,
ვავეიზმორები.

ჯერ შევებდავ ცას,
ქვეყნის დამბადავს,
მეღედ მთა და ბარს,
ჩემსა შემნახავს,

მეღედ ჩემს ფრთებსა,
ჩემ საყვარლებსა...
მათის იმედით
მღერით და ლბენით

მსწრათლ ისარივით
ცას აღვფრინდები
და შორს ქარვით
თვალ-წინ ვავექრები.

მინამ ვარ უფლად
ჩემის თავისა,
მხიარულ სტუმრად
ვარ მაისისა,—

და როს ცდუნებით,
ძალ-დატანებით

გალიას ჩაშ' მენ,
 მშვიდობით, ველო,
 მაშინ აღარ გსტვენ,
 საწყალობელო!

დაღონებული,
 ფრთებ დაშვებული
 დაფიწყობ კენობას,
 სიკვდილის ხმობას...

და, ველო, შენსა
 გამღვიძებელსა
 შენს ჩიტს პატარას
 მალე ნახავ მკვდარს.
 რაი სურს კაცსა,
 რომ მიბაძს ფრთასა?
 თავისუფლება
 ჩიტის შშურდება?!..

ლუარსაბ თათქარიძის სახლ-კარი.

კაცია-ადამიანიდან. ?!

არვი რამ იყო თავად თათქარიძის სახლ-კარი
 წარმოიდგინეთ შუა კახეთს პატარა სოფელში
 ერთი ტრიალი, დაცემული ადგილი და იმ ადგი-
 ლის შოგავლესა — ორ-სართულიანი სახლი ქვეთ-
 კირისა. აი ის სართულები რა ფერისა იყო: ქვეშ იყო მარა-
 ნი წალმით დახურული და იმ მარნის უკანა კედელზედ ამო-
 ყვანილი გახლდათ ერთი პატარა ოთახი მოაჯრითურთ. მოა-
 ჯარს ეკრა ზედ მერცხლის ბუდესავით ერთი მცირედი ფიც-
 რული, რომელიც საქვეშაგებოსა ჰთამაშობდა. კარგა ნანძილ-
 ზედ კიდევ ფიცრულის სათორნეც იდგა, იმას აქედამ ხელა.
 რომელსაც ზედ შქონდა მოდგმული ცალთვალა სასიმიანდ.
 ერთი უბადრუკი რამ და მგლოვიარე. ბაღჩაც იყო, ღობით
 გავლილი. ღობესთან, ერთის ფურცლის ხის სიახლოვეს, მო-
 ჩანდა ძველი ჩაღური. დროთა ბრუნვისაგან ისე გვერდზედ
 წამოდებული და წამოხრალი, თითქმის გრილოში წამოწოლას
 აპირებსო, მაგრამ ბებერსავით ნეკრესის ქარის ტკივილებს
 უეცრად ისე წამოხრალი და დაღრეჯილი შეუკავებიათო. ეზო

ამ ციხე-დარბაზისა სივრცეზედ, თუ სივრცეზედ კარგა ფართოდ იყი გაზიდული. იმას ერთყა გარშემო ძველი ტყრუშული ღობე, რომელიც ზოგიერთგან გადაქცეული იყო და ეხლანდელს პატრონს არც კი მოსვლია ფიქრად, რომ გაეკეთებინა. ეტყობა, რომ ქართველია!...

ღობე ერთგან თავდებოდა უშვილებელის ქვის კარებითა. რომლის ერთი ნახევარი, — თუნდ ორი წელიწადია, — ისე საცოდაოდ დაღრეჯით გადმოჰკიდებოდა ერთს ყუნწსა, ასე გგონია, ბოას დაუჭერია საცემლადაო და ის კი იწვევსო, რომ როგორმე ხელიდამ დაუსხლტესო. ქვის კარიდამ იწყება კალო, დიად მოზრდილი. მისი ბუჩო ერთი მხრივ მთელ კალოს სამხრეთის ნაპირზედ გორასავით გაწოლილი იყო. ასე რომ იმისი ბოლო ზედ საბძელთან დააწყდებოდა. საბძელი იყო სასაცილო, ისე სულელურად ჩაფიქრებული და გვერდ-აწეული მართო ფრთა-მოტეხილი ბატი თუ მინახავს.

ჩემს პატარა-ბიჭობაში ბევრი კარგი ნახულა ამ ბუჩოზედა: აქ ხშირად უქვეფნიათ ვრძნობის აღმტაცის ბრუტუნით ნებიერს ღორებსა; თავის ფაფუკის დინგით ბევრჯერ უთბრიათ ეს სურნელი ბუჩო, ისე ვულმოდგინებით, ისეთის სინაზით, ასე გგონია, მართლად ღორები იყვნენ. მეოც იმათი ობუნჯობა! იმათი აღერსი! ოჰ, ეს კი აღუწერელია, რაღაც კმაყოფილებით გატაცებულთა, იმ ღორებს ერთმანეთისათვის ბევრჯერ წაუთავაზებიათ დინგი. რა ყვირილი და ჭკივილი ასტყდებოდა ხოლმე! ეგრე სენი გლეხ-კაცი სააღერსოდ წაუთავაზებს ხოლმე ქისტსა ანლ მოყვანილ პატარძალსა. ვილაცაშა სთქვა: „ქართული სიყვარული ღამძღვარაო“, მეც ვიტყვი: ქისტისკიდევ საობუნჯო აღერსია. აღმინისტრაციისაში მაგას კიდევ სხვა მნიშვნელობა აქვს: იქ ქისტი შემმატნებელი საბუთია. ეგ ჩენი საქმე არ არის.

შიგ თვითონ ეზო ისე უწმინდური იყო, როგორც ძველი ჩინოვნიკის გული, დიდი საქმე იყო. პატრონამდინ ისე მიგებწიათ, რომ ან არ გასვრილიყავით, ან კიდევ ერთი ამბორების სურნელებს თან არ აგეყოლიათ. ეს გარეგანი, — ანლა, ბატონებო, შიგ სახლში ვეწვიოთ თავადს თათქარიძესა.

ეს კი უნდა მოგახსენოთ, რომ, თუ ვეწვევით, თანაღმარადისადაც უნდა ვიყვნეთ. იატაკი აგურისა არის. ეგ არასფერო. ეს არის ძნელი, რომ აგურები შიგა-და-შიგ ამოკვივნილან; იმათი ალიაფი ამოთხრილ ორმოებად დარჩენილა. თვალების ძალიან გაფაციკლება უნდა, თორემ, თუ ფეხი შიგ ჩაფარდა, ვაი შენს მტერს! ან კისერი მოსტყდება კაცსა, ან თითონვე ფეხი. თუმცა, მართალია, პატრონი ბევრს ბოდიშს მოიხდის, მაგრამ ხომ მოგვხსენებათ, რომ ბოდიში ძნელად თუ მოაჩენს მოგრებილს კისერსა, — და არც მოტეხილ ფეხისათვის არის უებარი წამალი. ამ ხითათს შეიძლება კაცი გადურჩეს, თუ რომ ოთახი ნათელი იყოს. ვაი, რომ არც ეს არის. თუმცა ორი, სათოფეზედ კარგა მოდიდო, ფანჯარა აქვს, მაგრამ ოთახი მაინც ბნელია, იმიტომ რომ ფიქვის ჩარჩოებზედ მინის მაგიურად მეტად გამჭრიახ გონებას გაქონილი ქალაქი გაუკრავს. აი ამაზედ არის ნათქვამი: „ხერხი სჯობია ღონესა, თუ კაცი მოიგონებას“. მოგონებაში ქართველ კაცს პირველი ევროპიელი მექორეც არა სჯობია.

ბევრჯერ მინახავს სხვაგანაც მაგისტანა ფანჯრის სასაცილო სამკაული. ბევრჯერ მინახავს ის გაქონილი ფანჯრის ქალაქი ნემსით დაჩხვლეტილიცა: ხან გულია გამოყვანილი, ხან ჯვარია, ხან კიდევ დაწერილია რამე, თუნდ ამისთანა რამ: „დათვი ხეზედ როგორ ვაეა, იაე ნანინაო“!.. ეს კი ქალის საქმე უნდა იყოს. თუნდ მართლადაც ესე იყოს, რა დასაძრახისია? მოსწყენია დავითნის კითხვა, გულზედ რაღაცა სევდა მოსწოლია, — და გონების გასართავად და უგემურ ღლის დასალეოდ მიმჯღარა ფანჯარასთან, ამოუძვრია გულის ქინძისთაფი და მიუყვია ხელი ამ მართლად გონება გასართველ საქმისათვის. უსაქმო ყოფილა და საქმე გაუჩენია ამ ანდაზის ძალით: „კუდად ჯდომას კუდად შრომა სჯობიაო“.

იმ თათქარიძის ოთახში იდგა ორი გძელი ტახტი, ერთ-მანეთის პირდაპირ. ასეთი ფაქიზი ქეჩა და ხალიჩა ეშალა ზედა, რომ, როცა კნენია ადგებოდა, ყოველ მის ბრწყინვალეობის ბრწყინვალე ფეხის ბრწყინვალე გადადგმავზედ ისე ლამაზად ამოლდებოდა ხოლმე, რომ კაცი ყურებით ვერ გაძლე-

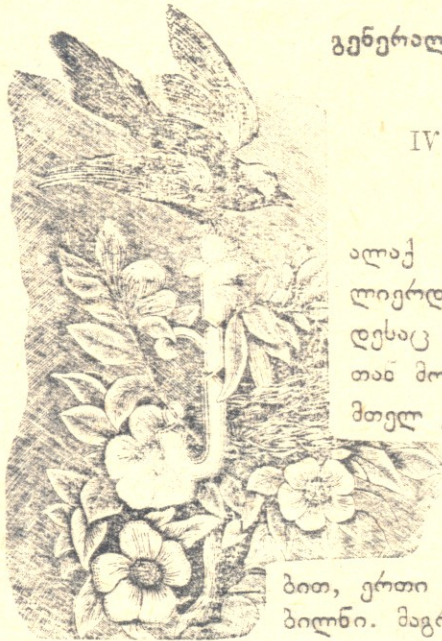
ბოდა. ამ ორ ტახტ შუა, აღმოსავლეთის კედელზედ, მოჩანდა კბილებ-ჩაცვიფნულ ბებერ დედა-კაცის დაღებულ პირსავით ერთი ამოკვარტლული გარედამ და შიგნიდამ, ერთი მწუხარე და დაღრეჯილი ბუხარი. აქა-იქ ოთახის სამკაულად ეყარა სხვა და სხვა ნაირი ნივთები, მავალითებრ: ტალახიანი ყარაბაღული თეთრი წაღები, პირმოტეხილი სპილენძის თუნგი, ქონიანი შანდალი, სპილენძის საჩაიეში მოხარშული მყრალა ბალახი, ზურგიელის ნაჭერი დი სხვანი და სხვანი.

განთიადი ახალი ცხოვრებისა.

გენერალი შერმანი.

IV.

ალაქ ბელვილში სიცოცხლე გაძლიერდა, მხიარულობა გამეფდა, როდესაც გელ ღორნი შევიდა შიგ. მასთან მოყოლილი ზანგები მოედნენ მთელ ქალაქს და ავრცელებდნენ სასიხარულო ამბავს, რომ ისინი ეხლა თავისუფლები არიან... ყველანი ერთი გრძობ-

ბით, ერთი აღტაცებით იყვნენ შეპყრობილნი. მაგრამ მალე ერთ-ორმა მოიგონა ის ამბავი, რაც ამ დილით მოხდა, რომ მათი საცოდავი ამხანავი სულ უდანაშაულოდ იჯდა საპყრობილეში, მაშინვე ბრბო ძლიერი ტალღასავით მიაწვა საპყრობილეს, მათ კარები შეამტვრიეს, და რა დაინახეს ჯაქვებით ხელ-ფეხ შეკრული და ქვის იატაკზედ დაგდებული საცოდავი მულატი, თავიანთი ყოველი გულის წყრომა გადიტანეს იმ პირებზე, რომელნიც იყვნენ თავი და თივი დამნაშავენი, განსაკუთრებით შერარდი ამოიღეს ნიშანში.

— ძაღლები! სად არიან ის ქოფაკები, სად? — გაჰქონდა ბრბოს ღრიალი: — წაეიდეთ იმასთან თამამათ!... თუ არა და ის საძაგელი თავის ძაღლებით გაგვექცევა.

შერარდმა თითქო იგრძნო ბრბოს მუქარა და შეუღდა გულა ნაბადის აკიდებას. მან საჩქაროთ აუშვა ძაღლები და გული დაირწმუნა, ვითომც ამის შემდეგ მის ეზოში ვერაფერ

ვერ გააბედავდა შესვლას მისი ბრაზიანი ძაღლები. შიშით, სახლის ზემო სართულის ფანჯრიდან შენიშნა თავისკენ მომავალი ვაფთვებული ბრბო. მაშინვე ჯიბეში რამდენიმე ოქრო ჩაიღო, რვეოლვერი გვერდით მოიღო და შეუღდა ბარგის ჩალაგებას. ბრბო ეზოს შემოეხვია. ბული, ნიგგერი და სხვა ძაღლები ყფით იკლებდნენ იქაურობას და მზად იყვნენ იქავე ვაფთვართათ ის, რომელიც თავბედურათ გააბედავდა ეზოში ერთ ბიჯის გადადგმას. ზანგები არც ისე წინ დაუხედავები იყვნენ, რომ თავიანთი სიცოცხლე არ დაეზოგათ. ზოგ მათგანს იარაღი ჰქონდათ. ერთბაშად ესროლეს მათ და მოწინავე ძაღლები ხელად დახოცეს. ორი მათგანი შეეცადა გაქცევას, მაგრამ ვერც ისინი ასცდნენ ზანგების ტყვიას. ბრბო კიჟინით გადავიდა ლობეს, და როგორც გაცოფებულმა ვეფხებმა, იერიში მიიტანეს სახლზე.

შერარდი შეშინდა. გამოვარდა ოთახიდან და რაც ძალი და ღონე ჰქონდა უკანა კარებიდან გაჰკურცხლა. ჯერ შაქრის ლერწამს მიაშურა. აქ ის სწრაფად გადახტა ვეფხა ყორეს და ჩალა ბულებში ჩაიკარგა. იქიდან ნელ-ნელა, პარვით, შეეცადა ტყეში და იქ კი ამოისუნთქა თავისუფლათ, რადგან უშიშარს ადგილს შეატარა თავი.

ზანგებმა გადაჩხრიკეს მთელი სახლი, ააქოთეს ერთიანათ იქაურობა, გაჰხეტეს, რაც კი რამ იყო კარგი, დანარჩენს-კი ცეცხლი წაუკიდეს და გადაბუგეს. შემდეგ გასწიეს პლანტატორ ურგუარდისკენ. ეს იყო ერთი უსასტიკესი ბატონთაგანი, რომელიც თავის აზრებს არა ფარავდა ზოგიერთა სხვა პლანტატორებივით, ის რამდენჯერმე გაიწვიეს სასამართლოში, მაგრამ რადგანაც ზანგები ვერ უმოწმობდნენ კანონის ძალით, ამიტომ ყოველივე ჩივილი ამაოდ რჩებოდა. ეხლა კი ეს საზარელი „მასსა“ არავითარ შიშს არ ჰგვირიდა ზანგებს, მისი მონები უკვე განთავისუფლებული იყვნენ. დიდი ხნით შეგუბებული გულის წყრომამ ბოლოს გასაფალი გზა იპოვა. ბრბო, აღელვებული შერარდის სახლზე დაცემით, გაეშურა ურგუარდის გასანადგურებლად.

მისტერ ურგუარდი თავისათვის იჯდა სახლში და ერთი

ბეწოდაც არ შეწუხდა, როდესაც გაიგო ძლიერა მოსილინის დილოეთის ჯარის შემოსვლა. „ეს ყველაფერი გაიფიქრობდა ის: „მონობა ღვთისაგან არის დაწესებული და ზანგები როგორ გაჰბედავენ ურჩობასაო“, — მან მიიხმო თავისი ოთხი ერთგული ზედამხედველი, დაურიგა იირალი, თითონ დარჩა სასტუმრო ოთახში თავის მეუღლითურთ. მაგრამ ფანჯარასთან რომ მივიდა — დაინახა ზანგების ბრბოს მოახლოება. მას უეცრივ თავ-ზარი დაეცა, როდესაც ბრბოს შორის დაინახა თავისი მონებიც.

— კარები დაჰკეტეთ! — წამოიძახა მან ჩახლჩილი ხმით, — დახურეთ ფანჯრების დარაბები, ხომ ხედავთ აჯანყება!

— ო, მასსა, — წამოიძახა ერთმა მისმა ერთგულმა მსახურთაგანმა — მათ შორის არის სწორედ ის ავაზაკიც, რომელიც დილას ძაღლებს დაეაჯერინეთ!

მაგრამ ურგუარდს თქმულად აღარ უნდოდა, ის თვითონაც ხედავდა ყოველისფერს. მულატს სთვლიდა აჯანყების მოთავეთ, მან სწრაფად გადმოიღო თოფი, აიჭრა მალლა სართულში და ფანჯრიდან ესროლა მას. მულატი წაიქცა, მაგრამ მაშინვე ფეხზე წამოეგარდა, ტყვიამ ბევრი არაფერი ზიანი მიაყენა. ურგუარდი მოემზადა ხელმეორედ სასროლად, მაგრამ ერთმა ზანგის ძლიერმა ხელმა უკანიდან შიგ ქუჩაში გადაისროლა, ბრბო ერთი თვალის დახამხამებაზე კიჟინით შემოერთყა მას და ერთ წუთში ფეხით გასრისა. ზანგები, რომელნიც თავის დასაცველათ ჰყავდა მას, რასაკვირველია არ მიეშველენ თავიანთ სასტიკ ბატონს, და ისე იქცეოდნენ, როგორადაც სასტიკობით გაქვავებული გული ეუბნებოდა. ბატონს მაშინვე უკან მიადევნეს ბენიც, როგორც მისი ერთგული მხვერავი. ამდროს მივიდნენ ჩრდილოენიც და ძლივს მოუღეს ბოლო ზანგების ასეთ სამწუხარო აღელვებას და გაცოფებულ შურის ძიებას.

გენერალი შერმანი შემოვიდა ბელვილში საფვანის გზით. ყველგან მას და მის ჯარს დიდი ამბით ეგებებოდნენ და ყოველ გვარ დახმარებას უწყევდნენ. ურგუარდის სიკვდილის ამბავმა ისე შეაფრთხო პლანტატორები, რომ თავის დასაცველათ

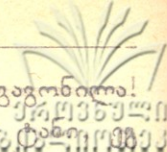

ძალია უნებურად, უნდა მიფმართნათ გენერალ შერმანისათვის, რადგან ეშინოდათ, სხვა მოწინააღმდეგეების მავალით შემდეგ-შიაც არ განეგროძოთ ხოცვა ქლეტა. გენერალმა შერმანმა მათ თხოვნაზე ასეთი ბარათი გაუგზავნა: „მოსალაპარაკებლათ ჩემ-თან სახლში მობრძანდითო.“ ამ მოკლე და მკაფიო პასუხით, გენერალი უბძანებდა პლანტატორებს. გამოცხადით ჩემ წინაშეო!

რასაკვირველია პლანტატორებსაც შეეძლოთ შესაფერი და უკმეხი პასუხი მიეცათ მისთვის, მაგრამ საქმე იმაში იყო, რომ ძალია შერმანს ხელთ ეპყრო და ზანგები რიცხვითაც მეტი იყვნენ, ამიტომ დაუყოვნებლივ გამოეცხადენ მის წინაშე. მათ კარგათ ესმოდათ მგოსნის ს. ჭყვები, რომ,

„უბრალო კაცი შენ წინ რომ იდგეს,
ესე ამბავი ნუ შეგაშინებს, —
არამედ თრთოდე, როდესაც მონა
მიგლეჯ-მოგლეჯამს მონობის ჯაჭვებს“

გარპერმა, ტაილგრაფმა, ექიმმა, ვექილმა და მსაჯულმა-ყველამ ერთხმად გადასწყვიტეს მისულიყვენ შერმანთან. ბელგი-ლის ქუჩები ჯარის კაცებით იყო სავსე, შიგა და შიგ ირე-ლენ ზანგები. მათ წინ უბედებოდათ ხარების ნახირი და ცხე-ნების ჯოგი. ალბათ ზანგებს ეჩვენებინათ ჯარისკაცებისთვის საძოვრები, და იქიდან ერეკებოდენ ეხლა საქონელს. ტაილგ-რაფმა სიბრაზით სულ ტუჩები დაიკვნიტა. მან იცნო, რომ ზოგი საქონელი მისი იყო, ზანგებს შორის მისი მონებიც იყვენ. პლანტატორები მიუახლოვდენ თუ არა სასტუმროს, სადაც გენერალი დაბინავებულიყო, შეეცადენ ბრბოს გარღვევას, რომ როგორმე გენერალის მისაღებ ოთახში შესულიყვენ, მაგრამ ყოველგან იმდენი ხალხი და ჯარისკაცები იდგენ, რომ ყოფ-ლად შეუძლებელი იყო. ბოლოს მათ მიმართეს სასტუმროს პატრონს, რომ მას მაინც როგორმე გენერალთან მიეყვანა ესენი. მაგრამ მათმა ნაცნობმა სასტუმროს პატრონმა უარი უთხრა — გენერალის ბრძანებით, უპირატესობა არავის არ უნდა მიეცესო. და ამ ამაყ მეფე-ბატონებს მოუხდათ მოცდა შიგ შუა ქუჩაში.

— ამისთანა უზრდევლობა ჯერ არავისაგან არ ვაგონილა! წამოიძახა ექიმმა, — ეშმაკმა წაიღოს მაგის თავი და ვილაყ მოთრეული იანკია!

— ჰო, დიდხანს არ შერჩებათ მაგათ ბატონობა, ვნახავთ როგორ გაიტანენ საქმეს. მართალია ეგენი აქ შემოეხეტენ, მაგრამ ვინ იცის, როგორ მალე წაეთრიონ და საიდანაც მობრძანებულან ეგ ჩრდილოელები ისევ იქით წაბრძანდებიან.

პლანტატორებს დიდი მოთმინება მოუწდათ, ბოლოს ნახევარი საათი რომ ვავიდა, გენერალი გამოვიდა მათთან, უქულოთ, ხელში სალფეთი ეჭირა, ის იყო სადილიდან ამდგარიყო.

უილიამ შერმა ი დაიბადა 1820 წ. ოგიოს შტატში და განათლება მიიღო სამხედრო აკადემიაში. ის იყო გულანდლი, პატიოსანი, პირში მთქმელი და სამხედრო საქმის მკოდნე ადამიანი. მას არა ჰყავდა მტერი, მისი მტერი მხოლოდ ის იყო, ვისაც პირდაპირ იარაღით ხელში ებრძოდა. შერმანი შუატანის კაცი იყო, სრული, მხარ ბეჭიანი, ყველაფრის ამტანი ის განირჩეოდა სხვებისაგან თავისი სიმამაცით, ხშირად გულადი იყო თავის დავიწყებამდის და ყოველთვის საშიშ შემთხვევებს ეძებდა. ტანჯსაკმელი და უბრალო ლაპარაკი ამტკიცებდა, რომ ის იმ კაცთაგანია, რომელიც გარეგნობას ყურადღებას არ აქცევს, და ფუფუნებაში ყოფნას არ არის დაჩვეული.

შერმანს ახლაც უბრალო გენერლის მუნდირი ეცვა. ამ ძლევა მოსილ სარდლის გულზე არც ერთი ნიშანი არ ჰქონდა ვაკეთებული, თმები გაბურძენოდა, არაფრად არ მიანჩნდა ვინ რას იტყოდა მის გარეგნობაზე. შერმანი არ მიივება ამ ვაჟბატონებს. მან კარგათ იცოდა ვისთანაც ჰქონდა საქმე, ამიტომ კარებშივე შეჩერდა და სიგარის წვევა დაიწყა. პლანტატორებიც უხალისოთ მივიდნენ ახლოს, — ჯენტლმენებო, მიმართა გენერალმა პლანტატორებს — მოკლედ ამისხენით რაზე გარჯილხართ. ჩვენი მტერი დამარცხებულია, მათ ძალა აღარა აქვთ და თქვენ ჯარს ჩვენ თითო თითოთ ვამარცხებთ.

— გენერალო, — შეაწყვეტინა მოთმინებიდან გამოსულმა ტაილგრაფმა, — გენერალ ლის მთავარი ჯარი ჯერ ხელ უხლებელია.

ზანჯების ცხოვრებიდან.

— მე სულაც არ მინდა დავა გაგიწიოთ, ან ჩემი ვერა-
ხით. — უბასუხა შერმანმა: — გნებავთ დაიჯერეთ, გნებავთ ხუ
დაიჯერებთ. წადილი, სურვილი შეერთებული შტატებისა
განხორციელდა: ახლა ყველა მცხოვრებნი თავისუფლები
არიან. მონები აღარ არსებობენ. ამაზე ყველას შესატყობათ
წაიკითხავენ ახალ კანონს და ზანგებს მიეცემათ ამ კანონით
სრული უფლება შეუერთდნენ ჩვენ ჯარს.

— მაგრამ სამხრეთს ჯერ არ მიუღია ეგ კანონი, — წამო-
იყვირა სიბრაზით დორბლებ მორეულმა გარბერმა.

შერმანმა ერთი შეხედა მას თავის მშვიდი ქროლა თვა-
ლებით და განაგრძო: — ეგ თქვენი საქმეა, მიიღებთ თუ არ
მიიღებთ ერთხელ ყველასაგან მიღებულ კანონს. ამითი არ
დაირღვევა დადგენილება. თვით თქვენთვის არ ვარგა, თუ
ზანგებს მეგობრულად არ გაუწვდით ხელს. მე გთხოვთ, ჩემ
ჯარის კაცებს ამაღამისათვის საწოლები მოუმზადოთ თუ ამა-
ზე თქვენ უარს მეტყვით, მაშინ ნებას მიეცემ ჩემ ჯარის კა-
ცებს როგორც უნდათ ისე მოგვეცენ და მე პასუხის მგებე-
ლი აღარ ვიქნები; ჩვენ მტრებთან გვექნება საქმე.

— მაგრამ, სარდალო!...

— მე აღარაფერი მაქვს სათქმელი, მოილაპარაკეთ ერთ-
მანერთში, ღამე მშვიდობისათ, ბატონებო!

გამოსამშვიდობებლათ მან ჩაიქნია საღვთი და შიგნით
შევიდა.

ზანგების ყრილობა

V

ჩვენ წინეთ ვთქვით, რომ ზანგებს განთავისუფლების ომის
დაწყებამდე მხოლოდ სახელწოდებით იხსენებდნენ, გვარი კი არ
ჰქონდათ — როდესაც განთავისუფლდნენ ისინი, გახდნენ თავისუფა-
ლნი მოქალაქენი — კონსტიტუციის მე XV მუხლის ძალით, მათ
ჰქონდათ უფლება არჩევნებში და კრებებში მონაწილეობა მიე-
ღოთ. მაშასადამე თვითეული ზანგი უნდა ცდილიყო საჩქაროდ
ამოერჩიათ ყველა ოჯახებისათვის საკუთარი გვარები. ამისათვის

ხდებოდა მრავალ რიცხოვანი კრებები და არჩევდნ სხვა და სხვა საშვალეებას, რომლითაც მათ ადვილად შეეძლოთ ახალ ცხოვრებაში შესვლა. პატარა ქალაქ კონფიგტონში, კენტუჯკის შტატში. მოხდა შემდეგი ყრილობა:

თავმჯდომარეთ ამორჩეული აყო მოხუცი პატივცემული ზანგი თოვლივით თეთრი თმებით; ადიენად მულატი, საღალაქოს პატრონი. ყრილობა მოხდა ქალაქის ერთ დიდ დარბაზში. მონაწილეობას იღებდნ აგრეთვე ათასწრად დართული ქალები.

თავმჯდომარე, ძრიელ აღელვებული იყო და რამდენჯერმე იმეორებდა:

— ლედი და ჯენ ჭლმენებო! სათქმელი სიტყვები მას გაეზვირებინა. მაგრამ სულ დაავიწყდა, როდესაც დაინახა დარბაზი მსმენელებით სავსე. მან რამდენჯერმე მისცა საღამო საზოგადოებას, და ბოლოს თითქოს კიდევ გაჯავრებულმა, განაგრძო:— მე ორატორი არ ვახლავარ და თქვენც, რასაკვირველია, არ მომთხოვთ მეტს, ამიტომ პირდაპირ საქმეზე ვილაპარაკებ. მოგვხსენებათ, რომ ჩვენი უწინდელი ბატონები „მასსები“, რომლებსაც მადლობა ღმერთს, აღარ შეუძლიანთ ჩვენზე ბატონობა. გვიწოდებდნ მხოლოდ სახელებით, როგორიც ნებადართ. მე მეძახდნ სიპს, შემოკლებული სიტყვაა სციპიონიდან, მეორეს ბობს, მესამეს ოტელოს, პლუტონს და სხვა და სხვა, მაგრამ ეხლა ეს არა კმარა, ჩვენ მივიღეთ ახალი უფლებები. როგორიც მოქალაქეებმა, უფლება გვაქვს არჩევნებში და კრებებზე ხმა ამოვიღოთ. და ვიყოთ კიდევ ამორჩეულნი!

— ღმერთმა დაგვიფაროს!— წამოიძახა გაკვირვებით ერთმა სქელმა ზანგ დედა-ბერმა.

— ჩვენმა მართველობამ— განაგრძო შეუკრთავათ ორატორმა, — დაადგინა, რომ ყველა ოჯახს ჰქონდეს თავისი სახელი და გვარი: მაგალითათ ეხლა მე მქვიან სციპიონი კი არა, არამედ ალფრედ გენდერსონი, ჩემ ცოლს კი ორორა გენდერსონისა. გთხოვთ თქვენც ამოირჩიოთ სახელები და ჩაიწეროთ. ამასთანავე უნდა შეგატყობინოთ, რომ სამხრეთ შტა-

ტებში გახსნილია თქვენთვის „ბიურო“ რომელშიც
 ლება შეიტყობთ თქვენი ოჯახის წევრებზე, რომელნიც ახლა
 და სხვა ბატონების ხელში გაყიდულები არიან. ბიურო ყოველივე
 საშუალებას იხმარებს, რომ მშობლებს დაუბრუნონ შეილები,
 ძმებს—დები უბოგნონ და სხვა. ყველას შეუძლიან მიმართოს
 იქ და შეატყობინოს თავიანთი მახლობელის ნიშნები.

— ო, ღმერთო, ღმერთო!—გაისმა ამ დროს ქალის ხმა,
 სად არის ჩემი ლივია, ნერონი, სად არის ლიუსი, ჩემი ბო-
 ბი? მითხარით სად არიან ისინი, მისტერ სიპ?

— არ ვიცი, ლედი! — უბასუბა მან:—მაგრამ ბიუროში
 შეეცდებიან მოსძებნონ ისინი, თუ თქვენ შეატყობინებთ, სად
 წაიყვანეს.

— აბა საიდან გვეცოდინება სად წაიყვანეს ჩვენი შეი-
 ლები: ჩემი ორი პაწია ქალი მასსამ მიპყიდა რომელიღაც
 იანკას, ისინი გემში ჩააყვანეს და სადღაც წაიყვანეს.

— ჩვენ „მასსები“ აღარ გვეყვანან, — შეჰყვირეს ერთხმად
 მთელმა ბრბომ—ეგრე კვლავ აღარ ილაპარაკოთ!

— „მასსები“ აღარ გვეყვანან! ჩვენ თითონ ეხლა „მასსები“
 ვართ! წამოიყვირეს ზოგიერთმა.

— ვაშა, მართალია! — ხმა მისცეს მათ ყრუ კიჭინით ათა-
 სმა კაცმა.

— სიტყვას ვთხოვთ! დაიძახა ერთმა მხარ ბეკიანმა ჩასხ-
 მულმა ზანგმა და წამოდგა თავის ადგილიდან, რომ უფრო
 კარგად გაეგონათ მისი სიტყვები.

— რა ვნებათ, ბატონო კოლიბრი? მას ეს სახელი თა-
 ვის წინანდელ ბატონისგან დაერქვა.

— შემომამქეს წინადადება. ხვალისთვის შევიკრიბოთ
 და მაშინ შევატყობინოთ გვარები; უნდა მოვილაპარაკოთ
 ჩვენს ოჯახში, ვის რა გვარი ურჩევნია; ასე უეცრივ ხ.ი ვე-
 რათერს გამოიგონებს კაცი, თვითმულმა ჩვენგანმა ჩასწეროს.
 ვინ და ვინ შეადგენს ოჯახს, რომ შემდეგ არ აირიოს მონას-
 ტერი.

— მართალია! მართალია! გაისმა ყოველ მხრიდან.

ქალებს ყველაზე მეტათ გაეხარდათ ვადის დადება. მათ ასე მა-

ლე ვერას გზით ვერ შეეძლოთ გადაეწყვიტათ, თუ ვის რა გვარი ამოვრჩია. უნდოდათ ყველაზე ლამაზი და მოხდენილი სახელგვარები მიეთვისებინათ და ეს კი ერთბაშათ არ შეიძლებოდა.

ეს კითხვა ძრიველ საგულისხმიერო კითხვა იყო ზანგებისთვის, ისინი ამ დღიდან დაიწყებდნენ წლების აღრიცხვას.

სანამ მოლაპარაკება ვათავდებოდა იმის შესახებ, თუ როდის შეკრებილიყვენ, ან როგორ გადაეწყვიტათ საქმე, კრების მდივანმა, დალაქმა, ამოიღო სკრიპკა და დაიწყო მხიარული ხალხური საცეკვაოს დაკვრა, ახალგაზდები გაიტაცეს ასეთმა ტკბილმა ხმებმა და მიაწყდნენ ღარბაზს, მისწი-მოსწიეს სკამები და დაიწყეს ცეკვა-თამაშობა. უფროსების დარიგება ამარ იყო; ახალგაზდები ტრიალობდნენ, ხტუნაობდნენ, სკრიპკას გაჰქონდა გრიალი და მით აყრუებდა უფროსების თხოვნას და ორატორების სიტყვებს. ამნაირათ გათავდა პირველი კრება განთავისუფლებულ მონებისა.

სამხრეთ ქალაქებში თეთრები ისე მეგობრულის თვალით არ უყურებდნენ ზანგებს და შეგახება მათ შორის აუცილებელი იყო. საზოგადოთ კი ზანგებს კვიანათ ექირათ თავი, ერიდებოდნენ ყოველივე ჩხუბს თავის წინანდელ ბოტონებთან.

სამწუხაროთ ზოგიერთ ბატონებს გულში ჩანერგებული ჰქონდათ ზანგების წინააღმდეგობა და ყოველივე ფეხის ვადანგმაზე ქუჩაში თუ საზოგადო კრებაში ზიზლით და გინებით იხსენიებდნენ მათ. ხშირათ შეგახება მოხდებოდა ხოლმე თეთრებსა და ზანგებს შორის სულ უბრალო შემთხვევის გამო. ერთი მაგალითი მოხდა ნიუ-ორლეანში.

იმ დროს ქალაქის ქუჩებში უკვე დადიოდა ცხენის ვაგონები. ორ ზანგს უნდოდა ვაგონში ჩაჯდომა, მაგრამ იქვე მდგომმა თეთრმა ერთ მათგანს ხელი ჰკრა. ზანგი მოხუცი იყო, გადმოვარდა ძირს და ისეთნაირად დაშავდა, რომ მალე გამოცხადდა წუთი სოფელს.

მოხუცს ეძახდნენ ძია პიტუს, ის პატრესაცემი პირი იყო მთელს ნიუ-ორლეანში. ამ ძალმომრეობის ამბავი, რომლის მსხვერპლიათ შეიქმნა მოხუცი, მოედო მთელს ქალაქს. ყოველ

მხრიდან მიაწყდა ხალხი იმ ადგილს, სადაც ეს ამბავი მოხდა. ორი ვაგონი ხელათ გაიფენ ზანგებით. შიგ მსხდომი თეთრები ძლივს-ძლივობით გამოცოცდნენ ვაგონებიდან და ქუდ მოგლეჯილები გაიქცნენ. მერე ზანგებმა გასწიეს პირდაპირ ღვინის სარდაფებისაკენ, შექეფიფიანდნენ, ბოლოს მივიდნენ ერთ ყავახანაში, მისი პატრონი, ფრანგი, ცოტა ფთხილი კაცი ვერ იყო და ზანგებს დაუშალა შიგნით დარბაზში შესვლა.

— აქ მხოლოდ თეთრები დაიარებიან, აგერა კუთხეში. შავებისათვის ცალკეა განყოფილება — უთხრა მან ზანგებს.

ზანგები ძრიელ აღელვდნენ ყავახანის პატრონის ასეთი საქციელით.

— განა ეს საზოგადო დაწესებულება არ არის, სადაც ყველას შეუძლიან სვას და ჭამოს?

— დაიკარგე მანდედან! — დაიყვირა მერე ერთმა ზანგთაგანმა, ჰკრა ხელი ყავახანის პატრონს და ბრბო დარბაზში შევიარდა.

მოჯამავიროების წინაღმდეგობამ ხომ უფრო გააცეცხლა „ქრელები“. თუ რომ პირდაპირ შეეშვათ ამ ყავახანაში, ისინი მშვიდობიანათ დასხდებოდნენ, იმათ უნდოდათ თეთრებისათვის დაემტკიცებინათ თავიანთი თანასწორობა ადამიანურ უფლებებში.

ეხლა კი საქმე სულ სხვანაირათ დატრიალდა: აღარ მოერიდნენ სისხლის დაღვრასაც. მსახურნი მიიფანტ მოიფანტნენ, შავი ჯენტლმენები მაგიდას გარს შემოუხსდნენ, ზოგმა მათგანმა იკისრა ხელზე მოსამსახურობა და მიჰქონდ-მოჰქონდათ ღვინო და ყავა. ყველაზე ყოჩაღათ ერთი ზანგი მსახურობდა. მას ონდმიონს ეძახდნენ. ის იყო მოყვანილი ტანისა, მაგრამ სახით უგვანო, საშინელ საზაოლათ ჰქონდა დამანჭული პირის სახე. ყავახანის პატრონს მტერსავით შესცქეროდნენ და ამიტომ არც მის ჭურჭელს უფრთხილდებოდნენ. ჭიქებს ზედ ბოთლებზე ასხხუევდნენ, მაგრამ დახლს ხელი არ ახლეს. ქუჩაში ამ ბრბოს თანდათან სხვებიც ემატებოდნენ. ბევრნი სამუშაოს დაეძებდნენ, უსაქმოობის გამო, ქუჩა-ქუჩა უმიზნოთ დაეხეტებოდნენ. გარდა მაგისა მათ ეხლა ბევრად აღარ ებიტნაევბოდათ მუშაობა, რადგანაც ისედაც მოწყენი-

ლი ჰქონდათ აუტანელი შრომა მონობის დროს. ეს იყო მთავარი მიზეზი, რომ ამ დღიდან ქალაქში გახშირდა ქურდობა. ყველა ეს უკმი ხალხი მზად იყო შეეარდნილიყო აქა თუ იქ და რაიმე აყალმაყალი მოეხდინა. და აი სულ პატარა ხნის შემდეგ, იმ ქუჩაზე, სადაც ცხენის მატარებელი მიდიოდა, ჯგუბ-ჯგუბად იკრიბებოლენ ზანგები და მზათ იყვენ ყოველნაირი უწესოება მოეხდინათ.

იმ ყავახანაში, სადაც ბატონობდენ ზანგები მალე გაეშურა პოლიცია. პირველი წყება ბრბოსი მაშინვე დაიშალა. მათ არაფრად ეპიტნავენოდათ წესის დამცველებთან საქმე ჰქონდათ. მათ უნდოდათ მხოლოდ, რომ თავიანთი ახალი უფლებები არავისთვის გაექვლინებინათ და ამ წინააღმდეგობის გაწევის შემდეგ ისე ჩასთვალეს, ვითომ მართლა მათი მიზანი უკვე შესრულებული ყოფილიყო. მაგრამ, როდესაც პოლიცია შევიდა ყავახანაში, იქ მყოფ ზანგებმა სერიოზული წინააღმდეგობა გაუწიეს. ღონიერმა ონდომონმა, რომლის დაქვრაც პოლიციამ მოისურვა, ერთის დარტყმით მიწაზე გააგორა პოლიციელი. ამ ნიშანმა გაამხნევა სხვებიც; ვინ სკამებს წამოაველა ხელი, ვინ ბოთლებს და მით გააბურეს ჩხუბი. მერე ზანგები ქუჩაში გავიდნენ და იქამდისინ ავარძელდა ბრძოლა, სანამ ჯარის-კაცებიც არ მიეშველენ პოლიციას, ამათ საერთო ძალით გათანტეს აქეთ-იქით ყველს. ღმერთმა უწყის, რა დამართებოდათ ნიუ-ორლეანს, თუ შავებს გაემარჯვნათ. შეჯახების შედეგი ცუდი იყო: ყველაზე ბევრი შავები დაიხოცნენ. თერთები ისე აღელვდნენ, რომ ყველამ იარაღს მიმართეს თავის დასაცველათ, საღამოთი არც ერთ შავს არ შეეძლო ქუჩაში გამოსვლა, თუ თავი ცოცხალი უნდოდა.

თუმცა ნიუ-ორლეანის აჯანყება ჩააქრეს, მაგრამ მშვიდობიანობა აგრე აღვილათ არ დამყარდებოდა, რადგან ზანგები ფიქრობდნენ და უსაფუძვლოთაც არა, რომ მათ არ მისცემდნენ ასე აღვილათ აღთქმული უფლებებით სარგებლობას. ისინი ძრიელ ფრთხილათ იქცეოდნენ და სწრაფად ქუჩიდან ირეკებოდნენ თავიანთ ამხანაგებს, რომ შეიარაღებულთა მსხვერპლი არ გამხდარიყვენ. ისინი ერიდებოდნენ თერთებს,

რომ არ შეურაცყოფონ ისინი და არც უნდოდათ მათ აბოლოს და-
 სახლებულიყვენ, რადგან იცოდნენ, რომ იქ ისინი ვერ მო-
 რიდგებოდენ ერთმანერთში და მუდამ ჩხუბი ექნებოდათ. ამას-
 თანავე ისინი მტკიცედ იტყვიან თავიანთ უფლებებს და გა-
 დასწყვიტეს არავისთვის არ დაეთმოთ, სადაც კი გაუვიდოდა
 იოტის ოდენათ თავიანთი უფლება.

5. კასრაძე.

(გაგრძელება შემდეგ)

ქართული
ლიბრარი

უამოღგომაზა.

რისხანეს და მოღუშულ ცას
და კუნაპეტ ღამის წყედიადს
ისე ფუმზერ, როგორც ციხეს,
სადაც ვგულობ ძმის გულს ღიადს...

ყველამ ვიცით, თავის თავად,
საზარია ბნელ წყედიადი,
ვერ აამებს ის გვემულ გულს
ვით დღის ტკბილი განთიადი.—

მაგრამ წყედიადს სინათლე...
ღამეც განიბნევა ბნელი;
მიტომც არის ვერ—მოვიწყენ...
გულით ველი იმ დროს, ველი!

იასამანი.

უგულო გავში.

(შანგომერასა)

XI.

ერ ევერარდი რამდენიმე დღე დარჩა უერგემშ და მშვენიერათაც გაატარა ეს დღეები თავი შვილებთან ერთათ. ვილლი დღითი დღე უკვე ხდებოდა, ისე რომ ის მის კაბინეტში გადაჰყავდა და დიდ სავარძელში ჩასვამდენ ხოლმე. ამ სავარძელში პატარა ბავშვა ბევრი დრო გაატარა მზარულა მამისა და უფროსი ძმის საზოგადოებაში. ხან-და-ხან სამივე მამა-შვილი ერთათ თამაშობდენ და იცინოდენ, ხან-და-ხან მამათ საუცხოვო ამბებს უკითხავდა ხოლმე ლონდონიდან მოტანილ დიდ, ლამაზ სურათებიან წიგნში. ერთხელ სერ ევერარდმა შვილებს ამ წიგნიდან ჯადო-სარკის ამბავი წაუკითხა ვინც ამ სარკეში ჩაიხედავდა, ყველა თავის ნაცნობებს და ნათესავებს დაინახავდა და გაიგებდა, რომელი რას აკეთებდა და სად იყო. ეს ამბავი ყველაზე უფრო მოეწონა ორივე პატარა ძმას.

— რა მიაძებოდა მამისთანა სარკე რომ მქონდეს! — და ფიქრებით წაილაპარაკა ჯორჯმა.

— მეც! — წამოიძახა ვილლიმ.

— რათ გინდათ? — შეეკითხა შვილებს სერ ევერარდი. ჯორჯმა არა უბასუხა რა, ის ისევ დაფიქრებით გაიყურებოდა თანჯარაში.

— ვის დანახვას მოინდომებდი სარკეში, ჩემო პატარა! — მიუბრუნდა ვილლის მამა.

— შენსას, მამა.

— მე რომ შენთან ვარ, ჩემო ბიჭიკო?

— ახლა კი, მაგრამ სხომის?— მიუფო ვილლიმ და სიყვარულით ჩააძვრინა თავისი პატარა ხელი მამის დიდსაში, — ხშირათ, ხშირათ როცა შენ ლონდონში ხარ, საშინლათ მინდა გაეფო, ვისას ხარ და რას აკეთებ!

ამნაირი ლაპარაკით, ამნაირი მოფერებით ვილლი თანდათან უფრო და უფრო აყვარებდა თავს მამას.

— მაშ ძალიან გინდა ხოლმე ჩემი ნახვა, როცა აქ არა ვარ, ჩემო პატარა ბიჭიკო?— და სერ ევერარდმა ვილლის ხელს მოფერება დაუწყო. — მოწყენილი ხარ ხოლმე უჩემოთ?

— ძალიან, მამა. ნეტავი სულ აქ იყო! ჯორჯ, ხომ ძალიან მოწყენილი ვართ ხოლმე უმამოთ?— მიუბრუნდა ის ჯორჯს. — ხომ მშვენიერი იქნებოდა, რომ ყოველთვის აქ იყოს?

სერ ევერარდმა უფროს ვაჟს შეხვდა, ელოდა, რომ იმასაც გაემეორებინა ძმის სიტყვები, მაგრამ ჯორჯი ისევ დაფიქრებით გაიყურებოდა ფანჯარაში და არას ამბობდა.

— რაზე ჰფიქრობს?— ჩუმათ ჰკითხა მამამ ვილლის.

— არ ვიცი!— ჩუმათვე მიუფო პატარა ვილლიმ. — იქნება სარკე ენატრება?

მართლაც, ალბათ შეუძლებელი რამ ენატრებოდა ჯორჯს; მისი დიდი შავი თვალები უცებ ტრემლებით აივსო.

— მოიცა ცოტა!— წაუჩუბრულა მამას ვილლიმ. — გაათავოს ფიქრი, შერე გვეტყვის, როგორ იამება მავასაც, შენ რომ სულ ჩვენთან იყო. ხშირათ დაფიქრდება ხოლმე მაგრე და სანამ არ გაათავებს ფიქრს, არაოდეს არ შელაპარაკება.

ამ დროს ჯორჯს უცებ თვალები გაუბრწყინდა, სახე აუწითლდა და ის სწრაფად წამოხტა ფეხზე.

— ქორი! შეხედეთ, ქორი!— წამოიძახა მან. — როგორ მოსდევს იმ საწყალ ბელურას! დაიჭერს! ნამდვილათ დაიჭერს!

სერ ევერარდმა ვილლი გულში ჩაიკრა და წყენით უთხრა:

— ჯორჯი ჩვენზე არ ჰფიქრობდა, ჩემო პატარა!

— რას ამბობთ? ვილლი, რას მკითხავდი წელან? მიუბრუნდა ძმას ჯორჯი.

— სარკეზე გელაპარაკებოდით. რა კარგი იქნებოდა ჯორჯ, რომ შეგვეძლოს იმისთანა სარკით მამას ებედურდეთ ლონდონში, არა?

— ჰო, ჰო, სწორეთ მშვენიერება იქნებოდა! — დაეთანხმა ჯორჯი და ისიც მამას მიუჯდა გვერდით — ხან კლუბში დაგინახავდით, ხან პარლამენტში, როცა სიტყვას ამბობ ხოლმე... დაგინახავდით აი ასე ხელგაშვერილს და ზეწარში გახვეულს, როგორც პიტჩის ქანდაკებაა, არა?

სერ ევერარდს უნებლიეთ გაეცინა.

— არა, ზეწარში გახვეულს და ხელგაშვერილს ხშირათ ვერ დამინახავდით! — უპასუხა მან.

— აბა როგორ დაგინახავდით?

— საღამომობით თითქმის ყოველთვის ასე: სერ ევერარდმა გულზე ხელები დაიკრითა და თვალები დახუჭა.

— შინარეს? — გაკვირვებით წამოიძახეს ორივე პატარა ძმამ.

— შინარეს — ისევ გაიცინა სერ ევერარდმა.

— უთუოთ როგორ გიწყრება მაგისტრის დედოფალი! — თქვა ვილლიმ.

— დედოფალს თითონ ძინავს იმ დროს.

— როგორ? პარლამენტში?

— პარლამენტში კი არა, თავის საკუთარ ოთახში.

— დედოფალს იშვიათათ ძინავს ღამ-ღამეობით! — გამოაცხადა ჯორჯმა. — ის ხშირათ საცეკვაო საღამოებს აწყობს და დილამდის ცეკვამს. ძირს რომ დიდი წიგნია, იმაში მხატვართი ამისთანა საცეკვაო საღამო.

— მამა, დადინარ შენც დედოფლის საცეკვაო საღამოებზე? — ცნობის მოყვარეობით იკითხა ვილლიმ.

— კი, ჩემო ბიჭიკო, მაგრამ ძალიან იშვიათათ.

— მამა ნამეტანი მოხუცია, რაღა დროს მაგის ცეკვა! — გამოაცხადა ჯორჯმა.

— მართალია, წავიდა ის დრო, როცა მეც ვცეკვამდი!

ქართული
ენის
საქართველო

— წაილაპარაკა სერ. ევერარდმა და ამოიოხრა. მას მოაგონდა უკანასკნელი საცეკვაო საღამო, რომელზედაც ის და მისი ცოლი ერთათ იყო, მოაგონდა, რა ლამაზი და რა მორთული იყო მაშინ ადელაიდა.

— მამა, ახალგაზღვრაში შენც ცეკვამდი „მენუეტს“? — გა-
მოიძია ჯორჯმა.

— რა ხნისა ვარ ახლა მე, თქვენი აზრით? — ღიმილით
შეეკითხა შეილებს სერ ევერარდი.

რამდენიმე ხნის განმავლობაში ბავშვები ცდილობდნენ გა-
მოეცნოთ, რა ხნისა უნდა ყოფილიყო მამა მათი. ორივე ერთი
აზრის გამოდგა ამ საგნის შესახებ; ორივე დარწმუნებული
იყვენ, რომ სერ ევერარდი სამოც წელს გადაცილებული იყო,
ოთხმოცდა ათამდის კი ჯერ არ მიეღწია; დანამდვილებით
მაინც ვერც ახლა გადაწყვიტეს ვერაფერი.

— მამა, წავიდეთ ეზოში, ვირბინოთ! — შეებგეწა მამას
ცოტა ხანს იქით ჯორჯი.

— ახლა ძალიან ცხელია, სირბილი არ შეიძლება. სეირ-
ნობა თუ გინდათ — ბაღში გაიარეთ მეც ერთ საათს იქით იქ
მოვალ.

— კარგი, მამა.

— მერე სად გნახავთ ერთ საათს იქით?

— ჩემი ჩბიკვის გალიასთან. — უპასუხა ჯორჯმა. ღღეს
არ მიჭმევია და ახლა უნდა ვაჭამო, მაგრამ არა, მაშინ ალ-
ბათ ჩემ ბაღში ვიქნები, ყუავილები მაქვს მოსაფლელი. ეაშლის
ხეზედაც აიხედე, იქნება ზედ ვიჯდე. თუ არა და ბოსლისკენ
მომძებნე. თუ იქაც ვერ მნახო, მაშინ პირდაპირ საქათმეში
წადი, ნამდვილათ იქ დაგხვდები, ერთი კვერცხი მაქვს მოსა-
ტანი ვილლისთვის.

— მე მეგონა, რომ საქათმეს საღამ-საღამოობით ჰკეტავენ.

— კი, ჰკეტავენ, მაგრამ მე რა მენაღვლება! მე იმ პატა-
რა ნახვრეტში ვდვრები ხოლმე, რომელიც ქათმებისთვისაა
დატოვებული.

— ხომ არ გგონია, რომ მეც იმ ნახვრეტში შემოვძვრები?

ჯორჯმა წარმოიდგინა თავისი მამა ნახვრეტში გაკვეთე-
ბული და აღტაცებით გაღიხარხარა.

— რა მშვენიერება იქნებოდა! — წამოიძახა მან — ნახვე რამდის გაძვრებოდი, მერე ველარც იქით წახვიდოდი და ველარც აქეთ. დარჩებოდი შუაში. როგორ ფართხალს დაიწყებდი!

ჯორჯის ხარხარს ვილლიც აჰყვა და მანამდის იცინა, სანამ ხველა არ დააწყებინა. სერ ევერარდმა რომ ვერაფრით გააჩერა პატარა ცელქები ბალში გაისტუმრა.

ერთ საათს იქით მამამ ჯორჯი კოკლი ჩხიკვის გალიის წინ ნახა.

— რითი მოგწონს ასე ეს უშნო ჩხიკვი? — ჰკითხა სერ ევერარდმა შვილს და მხარზე ხელი დაადვა. — მგონი ყველაფერს ვე გირჩევნია! სხვა სიკეთესთან უმაღლრიცაა და სულ გკორტნის!

— საწყალი! მართლა ძალიან ავია! — და ჯორჯმა მამას მთლათ დაკორტნილი თითი აჩვენა. — როგორც-კი ჰმეფას დავუწყებ, მაშინვე მეტაკება ხოლმე.

— მე რომ შენ ვიყო, აღარც ვაქმევედი არაფერს.

— მერე აკი მოკვლებოდა? — გაკვირვებით ჰკითხა ბავშვმა — ცოდვია! რასაკვირველია, ავი იქნება, სულ ერთ ალავას უნდა იყოს. არც ფრენა შეუძლია და არც სიარული, უწინ-კი ისე მხიარულ თ დაფრინავდა! მე რომ არა — ახლაც იფრენდა! — და ჯორჯმა მწუხარეთ ამოიოხრა.

სერ ევერარდს არ გაუგონია მისი უკანასკნელი სიტყვები, მაგრამ სახეზე შეატყო, რომ ჯორჯი რაღაცაზე შეწუხდა და მის გასამხიარულეგლად ჰკითხა:

— აბა, თუ გინდა სოფელში გავისეირნოთ!

— კარგი, მამა — სიხარულით უბასუხა ჯორჯმა, და ისონის ტრუბას რომ ფული მორჩა, იმითი რასმე ვიყიდი. მერე ერთ ხელ კიდევ თანაგრძობით შეხედა ფეხ-მოტეხილ ჩხიკვს და ქულის დასახურავათ გაიქცა.

საწყალი ჩხიკვი ჯორჯს მას აქეთ უყვარდა, რაც თავის და უნებლიეთ კინალამ მოკჭლა. ერთხელ ის და ვილლი ბალში თამაშობდნენ; მათ ახლოს ჩხავილით გაიტრინა ახალგაზრდა მხიარულმა ჩხიკვმა. — გასწი იქით, მეგობარო! — ხუმრობით დაუძახა ჯორჯმა და უკან ქვა მიადევნა. მოულოდნელად ქვა

შიგ ფრთაში მოხვდა ჩხიკეს და საბრალო ფრინველი ძარს ჩა-
მოვარდა. მრეცხავი დოღლი, რომელიც იმ დროს იქ დაესწ-
რო, დიდ ხანს იგონებდა მერე, რა მწუხარებით და სასოწარ-
კვეთილებით მივარდა ჯორჯი ფრთა და ფეხ მოტეხილ
ჩხიკეს. დოღლიმ მოუარა ფრინველს, მოარჩინა იგი და გალი-
აში ჩასვა; მას აქეთ ჯორჯი ყოველთვის თანავარძლობით და
სურვილით ექცეოდა ფრინველს და არასოდეს არ იფიწყებდა
მის ჭმევას, მის მოვლას

გზაზე მამა-შვილი მხიარულათ ლაპარაკობდნ სხვა-და-
სხვა საგნებზე. სოფელში რომ მივიდნ, ჯორჯმა გადაწყვი-
ტა, დუქანში არ წავაღო, არაფერს ვიყიდი, ჯობს სვირნობა
განვაგრძოთო.

— ამ გზით წავიდეთ! — უთხრა მან მამას. — ტომის სახლ-
თან გავივლით და ჩემ ფულს იმას ვაჩუქებ.

ტომი პატარა კუტი იყო. მას არც სირბილი შეეძლო,
არც სიარული; მთელი დღეობით იჯდა ზის საფარძელში, თა-
ვისი სახლის წინ, და მოწყენით იყურებოდა აქეთ იქით. ჯორჯს
საშინლათ ეცოდებოდა ეს უბედური ბავში და ხშირათ ვა-
კვირვებით ეკითხებოდა თავის თავს, როგორ სძლებს მთელი
დღეობით, მთელი თვეობით, მთელი წლობით ერთსა და იმა-
ვე ადგილზეო.

მისი სახლის წინ რომ ვაიარეს, ჯორჯმა ტომს მთელი
თავისი სიმძიდრე მისცა.

XII

ყანებში პურის თავ-თავი სულ ოქროსფერი გახდა, მოა-
ხლოვდა ის დღე, როცა პურის მკის დღესასწაული უნდა ვაე-
მართათ. საღამოს სერ ევერარდი ლონდონში უნდა წასული-
ყო; როცა დაბრუნდებოდა — დღესასწაულიც მაშინ იქნებოდა.
დღეს კი ყანაში პირველათ ახალი სამკელი მანქანა უნდა
ეშინჯათ, ამიტომ სერ ევერარდი და მისი ორივე ვაჟი მხიარ-
ულათ გაემართნ ყანისაკენ.

მშვენიერი სანახავი იყო ყანა ამ დღეს ზედ წინ და უკან

მოგორავდა ახალი მანქანა, რომელშიაც ორი დიდი ლბნის ცხენი იყო შებმული. მანქანის კოფოზე სოფლის მსაჯული იჯდა, იქით აქეთ კი მუშები მიჰყვებოდნენ და ძირს დაცვინულ თავ-თავს აგროვებდნენ.

ჯორჯი მაშინვე მუშებში ჩაერია და მათთან ერთად მუშაობა დაიწყო. სერ ევერარდს წამ და-უწუმ გული უსკაცებოდა, ბავში ან ცხენებს არ მოჰყვებს თებებ ქვეშ, ან მანქანამ არ გასრისოსო. ცოტა ხანს იქით ჯორჯმა მამასთან მოიბინა და თხოვა, მეც მანქანაზე დავჯდებიო; სერ ევერარდმა ნება მისცა და კიდევ აიყვანა ხელში და მსაჯულს გვერდით მოუსვა. მანქანა ისევ წაგორდა და მუშები ისევ გაედევნენ იქით-აქეთ.

მალე სერ ევერარდმა შენიშნა, რომ მისი ლონდონში წასვლის დრო ახლოვდებოდა. ერთ წამს მან გაიფიქრა, ბავშვებს სახლში წაიყვანო, მაგრამ მერე შეხედა რა მზიარულადა მიერეკებოდა ჯორჯი ცხენებს, რა ვატაცებით თამაშობდა ვილლი „ქვეყანაზე ყველაზე უფრო პატარა ქალიშვილთან“ და გადაწყვიტა, ორივეს აქ დავტოვებ, ამდენ ხალხში რა გაუჭირდებათ, მე კი სახლში წავალ და აქ ვირტინის გამოც გზავნიო.

მანქანა შორს წავიდა, ამიტომ სერ ევერარდი საჩქაროდ გამოეთხოვა ვილლის, უთბრა, აქ ვირტინის მოუტადეთო, დ რამდენჯერმე ჯორჯის გადასაცემათაც აკოცა.

— მალე მობრუნდები, მამა, და მერე სულ აღარ წახვალ ლონდონში? ჰკითხა მამას პატარა ვილლიმ.

— მალე, მალე, ჩემო ბიჭიკო, და მერე სულ თქვენთან დავრჩები. გაისამდის პარლამენტი დაიხურობა!—უთბრა სერ ევერარდმა და ერთხელ კიდევ აკოცა.—ქვეყანათ იყავი და ავით აღარ გახდე!

— აღარ გახდები, მამა.

სერ ევერარდმა სიხარულით, მაგრამ თან დაღონებით გაუღიმა თავის პატარა. სუსტ ბიჭიკის და თავის გზას გაუდგა. ყანიდან გასავალ კიშკარს რომ მიუახლოვდა, უკანასკნელათ მოიხედა რომ ერთხელ კიდევ დაენახა მუშაობით გატაცებული ყანა და თავისი ორი ვაჟი. ვილლი ისევ იმ

ადგილას იდგა და მამას ხელით კოცნას უგზავნიდა; მის ხუ-
ჭუჭ იმას მზე ოქროსფერათ აბრწყვინებდა. მის უკან კი მო-
ჩანდა მობრუნებული მანქანა, რომელზედაც მსაჯულის გვერ-
დით ჯორჯი იჯდა და მხიარულათ მოაქვენებდა ცხენებს. შა-
ვი თმა გაწეწოდა, სახე აწითლებოდა, თვალები სიხარულით
უბრწყინავდენ. მანქანას იქით-აქეთ მუშები მოჰყვებოდნენ და
ძირს დაცვივებულ თავ-თავს ჰკრეფდნენ.

სერ ვეგარდი წავიდა. გაიარა რამდენიმე ხანმა. ჯორჯი
დაიღალა, მას მოწყინდა მანქანაზე ჯდომა და ძირს ჩამოსვლა
მოინდომა. როცა ჩამოიყვანეს, იმან და ვილლიმ კოტა-კი
გასდიეს მანქანას და მუშებიან ერთათ თავ-თავის მოგროვებას
შეუდგენ, მაგრამ ნამეტანი ციელოდა და ორივემ გადაწყვი-
ტეს საღმე ჩრდილში დამჯდარიყვენ და იქ დაესვენათ.

— აქაც ცხელა! ამოიოხრა ჯორჯმა, როცა ისინი ჩირ
გვებს ქვეშ მოთავსდნენ. — არ ჯობს იმ დიდ ხეს ქვეშ წავიდეთ,
სადაც ბიძია ჩარლსი მაშინ ისეთ კარვ ამბებს მოგვიყუა?
როგორ ჰფიქრობ ვილლი?

ვილლი დათანხმდა. პატარა ძმები გადახტნენ ლობეზე და
ნაცნობ დიდ ხისაკენ გაემუზრნენ.

— რა კარგი ამბები გვითხრა მაშინ ბიძია ჩარლსმა! — ისევ
დაიწყო ჯორჯმა, როცა ორივე გრილ ჩრდილში გაკოტრიალ-
დნენ. — ნეტავი კიდევ გვიამბობდნენ რასმე იმისთანას! მამას რომ
არ დაეშალა ჩვენთვის ტბასთან სიარული, იმ ხეზე შევიდო-
დით, ტოტი რომ აქვს წყალზე გაშვერილი, და სწორეთ ისე
დაეჯდებოდით ზედ, როგორც ის კაცი, ხომ გახსოვს, ბიძიამ
რომ მოგვიყუა. მამა ამბობს, ის ტოტი დამპალიაო, მაგრამ მა-
მა ცდება. მე დარწმუნებული ვარ, რომ ის ტოტი ძალიან
მაგარია. — ჯორჯმა ამოიოხრა. ვილლი არას ამბობდა.

— როგორ ჰფიქრობ, ხომ არ წივიდეთ ისევ ტბასთან?
შევხედოთ, მხოლოთ შევბოდოთ იმ ხეს. — უცებ მიუბრუნდა
ძმას ჯორჯი. — რა სიგრილე იქნება ახლა იქ!

— არა, ჯორჯ, არა! — შიშით წამოიძახა პატარა ვილ-
ლიმ. — ისევ დაგვებნევა გზა და ვირყინი გავვიწყრება

— აქედან მშვენიერათ ვიცი გზა! — მიუგო დარწმუნებით

ჯორჯმა. — მაშინ მიტომ დავიბენი, რომ დისონისაგან წავედით.

— კიდევ რომ დავსველდეთ, ჯორჯ? — არ ეთანხმებოდა ვილლი. — მე დავპირდი მამას, ავთ აღარ გავხდებოქო.

— მაშინ ტბამ კი არ დავგასველა, ვილლი, წვიმამ დავგასველა. ახლა კი წვიმა საიდან მოვა? შეხედე, შეხედე, რა ლურჯი, რა მოწმენდილია ცა!

ვილლიმ ზევით აიხედა და დარწმუნდა, რომ ცა მართლაც ლურჯი და მოწმენდილი იყო, თუმცა იქით, სულ განაპირას, ერთი შავი ღრუბელი ჩნდა.

— ის ღრუბელი აქეთ არ წამოვა. — დაარწმუნა ჯორჯმა, — ვაგიქცევთ მალე. ტბა სულ ახლოს არის.

— არ სჯობს რომ აქ დავრჩეთ, ჯორჯ?

— მარტო შეგხედავთ ხეს, სხვა ხომ არაფერი; რისი გეშინია?

— არ ვეცი რისი გეშინია, მაგრამ ღმერთმანი დავრჩეთ, ჯორჯ, სჯობს აქ დავრჩეთ. — ხვეწნით იმეორებდა პატარა ვილლი.

— კარგი, აბა შენ დარჩი! — გადაწყვიტა ჯორჯმა. — მე მარტო ვაგიქცევი და ახლავე დავებრუნდები.

მაგრამ ვილლიმ ვერ გაბედა მარტო დარჩენილიყო ამ უზარმაზარ, მიყრუებულ მინდორში.

— წავიდეთ! — ამოიოხრა მან და ძმას ხელი ვაუშვირა. — მეც წამოვალ.

— მადლობა ღმერთს! — ვაიხარა ჯორჯმა. — რისი გეშინია, რისი, აბა თქვი?

— აღარ გეშინია! — ისევ ამოიოხრა ვილლიმ.

ძმები ხელი-ხელ ჩაკიდებული გაიქცნენ და მალე დაიშინეს ტბა, რომელიც ვერცხლის ფრათ ბზინავდა ხეებსა და ბაღებს შორის. ბავშვები ნაპირზე გაჩერდნენ. ირგვლივ სრული სიჩუმე სუფევდა.

— მარტო შეგხედოთ! — წაილაპარაკა ჯორჯმა.

შისმა წკრიალა ხმამ არე-მარის სიჩუმე დაარღვია; ერთი ხის ფოთლებიდან პატარა ჩიტო გამოფთქრიალდა, ერთი წყლის

ზამბახის ქვემოდან ბაყაყმა ისკუბა და წყალში ტყლაშანი გააღინა.

ტბის ნაპირს, თითქმის მთლათ წყალში, ერთი დიდი, მძლავრი ხე იდგა და ტოტი ტბის ზევით გაეშვირა.

გრილი ნიაფი ჰქროდა, თეთლი და ვარდისფერი ზამბახები ლამაზათ თრთოდენ, ტბის ზედა პირიც ნაზათ ირბეოდა... ხეები, ტბა, ზამბახები, მთელი არე-მარე, მთელი ბუნება თითქო ჩაფიქრებულყო, თითქო რაღაც სევდას დაემონებინა.

ჯორჯი გაჩუმებული იყო.

— წაგიდეთ აქედან, ჯორჯიკო! — კრძალვით შეევედრა ძმას პატარა ვილლი, რომელიც შეაშინა ამ საერთო სიჩუმემ.

— მოიცა! — გამოირკვა ჯორჯი თავის ფიქრებისაგან და დიდ ხეს მიუახლოვდა. — ეს ტოტი უნდა დავათვალიერო შეხედვ, სულ არ არის დამაალი. ძალიან მაგარია. ორივეს გავგიძლებს!

მან სტაცა ხელები ტოტს. ახტა ზევით და ერთს წამს გაჰქრა ხის მწვანე ფოთლებს შორის.

ვილლიმ უნებლიეთ შეჰკივლა. ის თან შიშს და თან რაღაც გამოურკვეველ მწუხარებას გრძნობდა. მას უნდოდა, გულით და სულით, რომ რაც შეიძლება მალე მოშორებოდა ამ ადგილს.

ხის ფოთლებს შორიდან მხიარული ხმა მოისმა; ვილლიმ ზევით აიხედა და დაინახა ჯორჯი, რომელიც მთლათ აწითლებული, გაწეწილი, თვალეზ გაბრწყინებული, მიცოცავდა და წყალზე გაშვერილ ტოტზე. ტოტი ირბეოდა და იღუნებოდა.

ცოტა ხანს იქით ჯორჯი წამოიწია, დადგა ტოტზე, გაიმართა და აღტაცებით ჩამოსძახა ძმას:

— ვილლი, შემომხედე! აი, ტოტზე ვდგავარ! რა არის აქ საშიში? თითქო მიწაზე ვმდგარიყო, ისე ვარ. ამოდი შენც რა მშვენიერებაა აქ!

ვილლიმ ღრმით ამოიოხრა.

— მართლა ამოვიდე მეც? — მორიდებით შეეკითხა ის უფროს ძმას.

— რასაკვირველია ამოდი. ნახავ აგერ რა ადვილია. ხელი მომეცი! მოგეხმარები.

სასიამოვნო სანახავი იყო ამ დროს ლამაზი შავ თმა ხუჭუჭა ბავში, რომელიც თამამათ იდგა ამართული ხის მწვანე შტოებსა და ფოთლებს შორის. ერთი ხელი ზედა ტოტისთვის მოეკიდებინა და მეორეს ძმას უშვერდა მოსახმარებლათ. პატარა ვილლის სახეზე კი, რომელიც ძირიდან შეჩგრებოდა უფროს ძმას, ერთსა და იმავე დროს სურვილიც იხატებოდა და შიშიც. მას საშინლათ უნდოდა იგივე სიამოვნება გამოეცადა, რომელსაც ამ წამს ჯორჯი სცდიდა და თან მისთვის თავისი სიმამაცეც დაემტკიცებინა, და იმავე დროს საშინლათაც ეშინოდა, გადმოვარდები და დავიმტვრევო.

ვილლიმ სასოწარკვეთილებით იქით-აქეთ ყურება დაიწყო, თითქოს ვისმესგან რაიმე შევლას ელოდა: მაგრამ შეველა არსაიდან ჩნდა. გარშემო სიჩუმე და მყუდროება სუფევდა: ტბის პირი ნელ-ნელ ირხევოდა; ილი ნიაფი ნახათ ჰქროდა; თერთრი და ვარდისფერი ზამბახები ნახათ თრთოლდნ...

მაგრამ ხეზე ასეღის სურვილმა მაინც წასძლია პატარა ვილლის.

— ეცი რომ გადმოვარდები! — ამოიოხრა მან.— მაგრამ სულ ერთია! მაინც ამოვალ! — და უფროს ძმას თავისი ათრთოლებული ხელი გაუშვირა.

ჯორჯმა მაგრათ სტაცა ხელი მის ხელს და ნელ-ნელა მიიზიდა ძმა თავისკენ. მერე ორივე ერთხილათ წაცოცდნ იმ ტოტზე, რომელიც წყალს ზევით იყო გაშვერილი. როცა შუაგულამდის მიადწიეს, პატარა ვილლი, ძმის მაგალითით გათამამებული, წამოიწია; თავისუფლათ წამოჯდა ტოტზე, ფეხები ძირს ჩაუშვა და მზიარულათ კაიღმა. ჯორჯიც დაჯდა, ვილლის ხელი მოჭხვია და აღტაცებით წამოიძახა:

— აი, ხომ ვზივართ ამ ტოტზე!

ბავშვები ისე გართული იყვნენ, რომ ვერც კი შენიშნეს. როგორ გაიხარდა წყნანდელი შავი ღრუბელი და როგორ მოედდა მთელ ცას. მხოლოდ როცა შორიდან ქუხილი მოისმა და რამდენიმე წვეთი წვიმაც ჩამოვარდა—ჯორჯს გაახსენდა

მამის დარიგება, გაახსენდა, როგორ გაცივდა და კინალამ მოკვდა ამას წინეთ ვილლი.

— მალე, მალე გავიქცეთ სახლში! — წამოიძახა მან შიშით და ისე სწრაფათ მოტრიალდა, რომ უცაბედათ პატარს ვილლი კინალამ წყალში გადაადგო; ძლივს მოასწრო ჯოჯმა მისთვის საჩქაროთ ხელი ეტაცნა. ძლივს მოასწრო ვილლიმ ჯორჯს ხელზე ჩამოჰკიდებოდა...

მაგრამ ტოტი, რომელზედაც ბავშვები იჯდნენ, მართლა ნახევრათ დამბალი ყოფილიყო; აქამდისაც ძლივს უძლებდა მათ სიმძიმეს, ახლა ხომ სულ ვეღარ აიტანა, ერთი საშინლათ დაიქრიალა და ბავშვებიანა სწრაფათ წყალში ჩაეშვა.

(შემდეგი იქნება) ელ. წერეთელი.

ღარიბების შეგობრება.

VII

ემოთ ნათქვამიდან ცხადია, რომ სენ-სიმონი, ფურციე და რობერტ ოენი იყვნენ მშვიდობიანი სოციალისტები. სულ სხვა შეხედულებისა იყო ოგიუსტ ბლანკი. თუ პირველნი უარპყოფდნენ რევოლუციას, ბლანკი საცინლათ იგდებდა მშვიდობიან გზას ცხოვრების გარდასაქმნელათ და რევოლუციის გარდა არასფერი არა სწამდა. უნდა მოახდინო აჯანყება, ჩაივლო პოლიტიკური ძალა ხელში, მთავრობა დაამხო და მხოლოთ მაშინ შეიძლება სოციალისტური წყობილების განხორციელება და ხალხის გაბედნიერებაო, ამტკიცებდა ის, — ტკბილის სიტყვით და ქადაგებით მთავრობის დამარცხება შეუძლებელია, უამისოთ კი ცხოვრების გარდაქმნა ყველას საკეთილ-დღეოთ არ მოხერხდება, მთავრობას მხოლოთ ძალა დაამარცხებს, იარალიო, — ამგვარი იყო ბლანკის რწმენა. მთელი თავისი სიცოცხლე ბლანკიმ სარევოლუციო ბრძოლაში გაატარა, რის გამოც სხვა და სხვა დროს ციხეში ოცდაჩვიდმეტი წელიწადი იჯდა.

ლუი ოგიუსტ ბლანკი დაიბადა ქალაქ ნიცის მახლობლათ საფრანგეთში 1805 წელს. მან დაამთავრა პარიზში სწავლა სწორეთ იმ დროს, როდესაც საფრანგეთის მეფემ კარლო X-მ ხალხს თითქმის ყოველ გვარი თავისუფლება მოუსპო, დიდი რევოლუციით მოპოებული და თავად-აზნაურობისა და სამღვდლოების სრული ბატონობა აღადგინა. საზოგადოებაში ამგვარი რეჟიმის წინააღმდეგ დიდი მოძრაობა იყო. არ-

ღარბების მეკობრები

სებობდა სხვა და სხვა ფარული კავშირები, რომლებიც სარე-
ვოლუციოთ ემზადებოდნენ. ახალგაზრდა ბლანკიმ იყიდა თოფი
და ჩაეწერა წევრათ ერთ სარევოლუციო კავშირში; ამავე
დროს ბლანკი გაზეთის თანამშრომლათ იყო. 1830 წელს იე-
ლისში მეფემ გამოსცა კანონი, რომლითაც სრული თვით-
მპყრობელობა აღადგინა საფრანგეთში და კონსტიტუციისა
და თავისუფლების ყოველი ნიშანი მოსპო. საზოგადოებას ენა
მუცელში ჩაუფარდა, ყველა დაღვრემილი იყო და არავინ არ
იცოდა, რა ექნა და რითი გადაერჩინა თავისუფლება. მარტო
ხალხმა იცოდა, რაც უნდა ექნა, და რადესაც მეფემ კანო-
ნი გამოსცა, ბარბის წვრილი ხალხი და მუშები იმ დღესვე
მოემზადნენ საბრძოლველათ. ბლანკი შამოიჭრა თავის რედაქ-
ციაში; იქ არც რედაქტორსა და არც იმის თანამშრომლებს
ადამიანის სახე აღიარა ჰქონდათ. — იცოდეთ, უიარაღოთ საქმე
არ გათავდება და აჯანყების კომიტეტი შევადგინოთო. ურჩია
ყველას ბლანკიმ. მას არავინ არ უგდო ყური. — აბა მშვიდო-
ბითო, დაუკრა თავი ბლანკიმ ამხანაგებს და გამოეშურა გა-
რეთ. ხალხი უკვე ბაროიკადებს აკეთებდა ქუჩებში; ის ენით
კი არა — თავისი გულით აბირებდა თავისუფლების დაცვას. ბლან-
კი გამოექანა თავის ოთახისაკენ, დაეღო თოფს ხელი, გა-
ვარდა ქუჩაში და ჩაერია შეიარაღებულ ხალხში. გამოჩნდა
ჯარი; სიჩუმე ჩამოვარდა ერთბაშათ, შეჯგუფდა ხალხი ბარ-
ოიკადების უკან. ერთი ახალგაზრდა წითელის დროშით ავარ-
და ბაროიკადაზე და დანარჩენებს შესძახა: — ამხანაგებო, მე თუ
მომკლან, ჩემი სახელი დარკულია, ნუ დასივიწყებთო. იგრი-
ალა ორივე მხრიდან თოფებმა. ტყვიით განვმირული დარკო-
ლი ძირს გადმოვარდა, მაგრამ იმის დროშას სხვებმა დასტა-
ცეს ხელი.

სამ დღეს იბრძოდა ხალხი შეუსვენებლათ. ბლანკი ყველას
ამხანაგებდა როგორც სიტყვით, ისე თავისი ეაყკაცობით. მე-
სამე დღეს ჯარი შეკრთა, დაიხია, უკუიქცა და ხალხმა სასა-
ხლე აიღო. მეფე დაიმალა და შემდეგ სულ გაიქცა საფრან-
გეთიდან. როდესაც ბლანკი რედაქციაში დაბრუნდა, იმისმა-
ამხანაგებმა ვერ იცვნეს: მთელი სახე და ხელები თოფის წამ-

ლით ჰქონდა გამურული. შედგა დროებითი მთავრობა, მოიწვიეს მეფეთ ლუი ფილიპე და შეიმუშავეს კონსტიტუცია, მაგრამ ბრძოლის ნაყოფით იმდენათ ხალხმა ვერ ისარგებლა. რამდენათაც მდიდარმა ბურჟუაზიამ. ხალხმა სისხლი დაღვარა. გამარჯვებული კი ბანკირები დარჩნენ! ჩაივდეს მათ მთავრობა ხელში და ხალხს მუხრუჭი მოუჭირეს.

ხალხში ისევ მოძრაობა დაიწყო. ბლანკიმ შეადგინა სარევოლუციო წრე და დიდი ხნის მზადების შემდეგ 1839 წელს აჯანყება მოახდინა იმ მიზნით, რომ მთავრობა დაემხო, ძალა ხელში ჩაეგდო და ცხოვრება სრულებით ახალს სოციალისტურს წადაგებ მოეწყო. მაგრამ ჯარმა გაიმარჯვა და ბლანკი და მისი ამხანაგები შეიპყრეს. სასამართლომ ყველას სიკვდილით დასჯა მიუსაჯა, მაგრამ ეს სასჯელი საუკუნო დაპატიმრებით შეუცვალეს. ციხე ბლანკის ამხანაგებზე ძალიან იმოქმედა; ერთი იმათგანი ქუთაზედაც კი შეიშალა. ბლანკი კი გულს არ იტენდა და სულ წიგნების კითხვაში იყო. ამავე დროს ის აგიტაციას ეწეოდა დარაჯებში, რომ გაპარვა მოეხერხებოდა როგორმე. დარაჯები დიდხნის მეცადინეობის შემდეგ დაიყოლია. მაგრამ ციხის უფროსმა გაიგო და დარაჯები სრულებით დაცვალა. გაპარვის მოწყობა ამან ძალიან შეაფერხა. ბოლოს ბლანკიმ იშოვა თოკი, ღამე გადმოუშვა ფანჯრიდან და სათითაოთ ჩამოცურდა ყველა, მაგრამ ერთ მათგანს ხელი გაუსხლტდა, ძირს გადმოვარდა. ხმაურობამ დარაჯები ფეხზე დააყენა და ყველა შეიპყრეს. ამის შემდეგ ისე სასტიკათ აღევნებდნენ თვალყურს, რომ გაპარვა ყოველათ მოუხერხებელი იყო, მაგრამ 1847 წელს ბლანკი და მისი ამხანაგები სრულებით გაათავისუფლეს ციხიდან. ამ დროს ხალხში ისევ სარევოლუციო მოძრაობა იყო. სოფლებში ხალხი დამშეული იყო. ქალბჭებში მუშები სამუშაოს ევრა მოულოდნენ. ბანკირების მთავრობით არავინ არ იყო კმაყოფილი და ამიტომ ყველა მეფისა და მისი მთავრობის დამხობაზე ჰტიქრობდა.

შემდეგ წელში, თებერვალში, მოხდა პარიზში რევოლუცია, ხალხმა ისევ გაიმარჯვა და მეფე ლუი ფილიპე გაიპარა.

ღარბების მგობრები

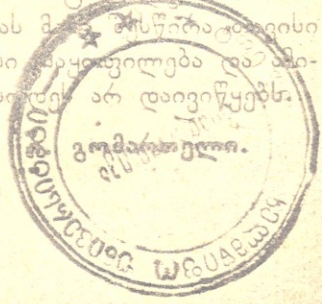
დროებითა მთავრობამ გამოაცხადა რესპუბლიკა და პრეზიდენტათ მოიწვია ლუი ნაპოლეონი თუმცა ახალი მთავრობამ ზოგიერთი თავისუფლება დააკანონა, მაგრამ ამ რევოლუციით უმთავრესათ ბურჟუაზიამ ისარგებლა. ბურჟუაზია გაბატონდა და მუშა ხალხის მდგომარეობა შეუცვლელი დარჩა. მუშა ხალხმა მიმართა მთავრობას, რომელიც მას სხვა და სხვა დაპირებით ატყუებდა და ამავე დროს კი ჯარს ამზადებდა. ბლანკიმ შეადგინა ახალი სარევოლუციო ორგანიზაცია მთავრობის დასამხობათ, ეს ამბავი გაუგეს და ბლანკი შეიპყრეს. მუშა ხალხი აჯანყდა, მაგრამ ბურჟუაზულმა მთავრობამ ის სასტიკათ დაამარცხა. ამ ბრძოლაში თორმეტი ათასი მუშა გაწყდა, ბურჟუაზია აღტაცებული იყო, მაგრამ მისი აღტაცება ხანგრძლივი არ იყო: ლუი ნაპოლეონმა 1852 წელს თავისი თავი იმპერატორათ გამოაცხადა და ბურჟუაზიას პირში ჩაღა გამოავლო! მუშა ხალხი რომ ამ დროს პარიზში ძლიერი ყოფილიყო, ლუი ნაპოლეონი ამას ვერ გაჰბედავდა და, თუ გაჰბედავდა, ძვირათ დაუჯდებოდა. ამის შემდეგ გამეფდა საშინელი სისასტიკე. ყველა რევოლუციონერებს საშინლათ სდევნიდნენ ბლანკის, ათის წლით დაპატიმრება მიუსაჯეს; ის და ერთი იმისი ამხანაგი გაიპარნენ, მაგრამ მასპინძელმა, რომელსაც ღამე თავი შეაფარეს, გასცა ისინი და ბლანკი 1859 წლამდე ციხეში იჯდა. ამ წელს გაანთავისუფლეს ბლანკი, რომელიც გათვთრებული თმითა და წვერით გამოვიდა ციხიდან. ბლანკი ჩაერია ისევ რევოლუციონერებში და დაიწყო მუშაობა, მაგრამ მთავრობამ ისევ დაიჭირა და ციხეში ამოაყოფია თავი. რამოდენიმე წლის შემდეგ ბლანკი გაიპარა ციხიდან და სამზღვარგარეთ გაიქცა. აქედან ჩუმათ მოდიოდა ხოლმე საფრანგეთში, ფარულათ სცხოვრობდა აქ და პროპაგანდასა და აგიტაციას ეწეოდა.

1871 წელს, როდესაც ხალხმა რესპუბლიკა გამოაცხადა პარიზში და დროებითი მთავრობა აირჩია, დროებით მთავრობაში უმთავრესათ ბურჟუაზიის წარმომადგენლები მოხვდნენ, და ბლანკი კარგათ ჰხედავდა, რომ ამ გვარი მთავრობა ხალხის კეთილდღეობისათვის ბევრს არაფერს გააკეთებდა. ამიტომ თა-

ვისი ამხანაგებით ერთათ მოინდომა ღროვებითი მთავრობის განდევნა და ახალი სოციალისტური მთავრობის არჩევა, მაგრამ ბლანკი შეიპყრეს, სანამ ის თავის განზრახვას სისრულეში მოიყვანდა და ციხეში ჩასვეს.

ამას შემდეგ პარიზში მოხდა მუშების აჯანყება, ანუ კომუნარების აჯანყება. კომუნარების მიზანი იყო სოციალისტური წყობილების განხორციელება; მაგრამ ბურჟუაზიამ გაიმარჯვა და კომუნარები წარმოუდგენელის სისასტიკით ამოხრცეს. საზოგადოთ ბურჟუაზიამ რამოდანიმე მაგალითით დაამტკიცა, რომ მოწინააღმდეგესთან ბრძოლაში ველურებსაც კი არ გამოუჩენიათ ისეთი სისასტიკე და სიმხეცე, როგორსაც ბურჟუაზია იჩენს პროლეტარიატთან იარაღით შეტაკების დროს. ბლანკის სამუდამო ციხე მიუსაჯეს, მაგრამ მთელი ევროპა აღაშაბრავდა და ბოლოს ის სრულებით გაანთავისუფლეს. მოხუცებული ბლანკი არც ერთ კრებას არ აკლდებოდა და ყველგან ყმაწვილურის გატაცებით იცავდა ხალხის ინტერესებს. ერთი ამგვარი კრების შემდეგ, როცა ცხარე კამათით დაქანცული ბლანკი სახლში დაბრუნდა, მას დამბლა დაეცა და გარდაიცვალა. ეს მოხდა 1881 წელს.

ბლანკის იდეალ იყო სოციალისტური წყობილება, სიკა მისი აზრით სრული თანასწორობა, კეთილდღეობა და სამართლიანობა უნდა ყოფილიყო გამეფებული საერთო საკუთრების ნიადაგზე. ბლანკის რწმენით ადამიანი თავისუფლებისა და ბედნიერებისათვის არის დაბადებული და ერთს უფლება არა აქვს, მეორე დაიმონავოს, დაჩაგროს, გყვლიფოს, მხართეძოზე წამოწვეს და სხვისი შრომით რჩებოდეს. სრული თანასწორობა და ყველას კეთილდღეობა ბლანკის აზრით შესაძლებელი იქნება მხოლოდ მაშინ, როცა კერძო საკუთრება მოისპობა, ქონება საერთო იქნება, შრომა ყველასათვის სავალდებულო იქნებოდა. თვითონ ხალხი განდება თავისი ბატონი და თავისი მმართველიც. ამ გვარი წყობილების განსახორციელებლათ საჭიროა მთავრობის დამხობა აჯანყებითა, შკადაგებდა ბლანკი და მთელი თავისი სიცოცხლე ამ მიზანს ემსახურებოდა. ხალხის კეთილდღეობას მისთვის უფრო მეტი სიცოცხლე, თავისი ბედნიერება, თავისი უსუსურობა და ამიტომ მადლიერი კაცობრიობა მას არასოდეს არ დაივიწყებს.

1-44